

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2014

Tereza Hrušková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Tereza Hrušková

**Italská politika vůči Libyi v letech 2007 až
2013**

Bakalářská práce

Praha 2014

Autor práce: **Tereza Hrušková**

Vedoucí práce: **Mgr. Jan Váška**

Rok obhajoby: 2014

Bibliografický záznam

HRUŠKOVÁ, Tereza. *Italská politika vůči Libyi v letech 2007 až 2013*. Praha, 2014. 50 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se věnuje italské politice vůči Libyi v období před a po pádu režimu Muammara Kaddáfího. Cílem práce je odpovědět na otázku zda a jak se změnila italská politika vůči Libyi po pádu libyjského režimu. Výzkum se zaměřuje na dvě prioritní oblasti italských zájmů v Libyi, a to problematiku nelegální imigrace a oblast ekonomické spolupráce. Práce za pomoci teorie Foreign Policy Analysis analyzuje formování italské politiky vůči Libyi v daných oblastech a obdobích. Výstupy analýzy jsou v závěru porovnány pomocí metody komparace, ze které vyplývá, že se italská politika vůči Libyi po pádu režimu Muammara Kaddáfího změnila.

Abstract

This bachelor thesis deals with Italian policy towards Libya in the period before and after the fall of the regime of Muammar Gaddafi. The goal is to answer the question of whether and how has the Italian policy towards Libya changed after the fall of the Libyan regime. The research focuses on two priority areas of Italian interests in Libya - the issue of illegal immigration and economic cooperation. This bachelor thesis analyses, with the help of the theory Foreign Policy Analysis, the formation of Italian policy towards Libya in these categories. The comparison of results shows that Italian policy towards Libya has changed after the fall of the regime of Muammar Gaddafi.

Klíčová slova

Itálie, Libye, zahraniční politika, nelegální imigrace, ekonomická spolupráce

Keywords

Italy, Libya, foreign policy, illegal immigration, economic cooperation

Rozsah práce: 77 983 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 27. 12. 2013

Tereza Hrušková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu Mgr. Váškovi za cenné rady, připomínky a trpělivost v průběhu psaní této práce.

Institut mezinárodních studií
Projekt bakalářské práce

Obsah

ÚVOD	2
1. HISTORICKÝ KONTEXT	6
2. ITALSKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA VE DRUHÉ POLOVINĚ 20. STOLETÍ	8
3. ITALSKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA VE STŘEDOMOŘÍ A POZICE LIBYE V NÍ	11
3.1. PRIORITYNÍ POSTAVENÍ LIBYE Z HLEDISKA ENERGETIKY.....	12
3.2. PRIORITYNÍ POSTAVENÍ LIBYE Z HLEDISKA INVESTIC.....	13
3.3. SPOLUPRÁCE V OBLASTI NELEGÁLNÍ IMIGRACE	13
4. ITALSKÁ POLITIKA VŮČI LIBYI ZA POZDŇÍHO KADDÁFÍHO REŽIMU	14
(2007 AŽ LEDEN 2011)	14
4.1. OBLAST NELEGÁLNÍ IMIGRACE	15
4.2. OBLAST EKONOMICKÉ SPOLUPRÁCE	20
5. ITALSKÁ POLITIKA VŮČI LIBYI BĚHEM OBČANSKÉ VÁLKY	24
6. ITALSKÁ POLITIKA VŮČI LIBYI V LETECH 2011 AŽ 2013	29
6.1. OBLAST NELEGÁLNÍ IMIGRACE	29
6.2. OBLAST EKONOMICKÉ SPOLUPRÁCE	34
7. VÝSLEDKY KOMPARACE	38
ZÁVĚR	41
POUŽITÁ LITERATURA:	43

Úvod

Vztahy mezi Itálií a Libyí byly vždy do velké míry určovány zeměpisnou blízkostí obou zemí. Počáteční neúspěšné mocenské a koloniální ambice Itálie záhy vystřídaly zájmy ekonomického charakteru a geografická blízkost, spojená s bohatými nalezišti ropy (později i plynu), začala významně formovat přístup Itálie k tomuto severoafrickému státu.

Práce se zabývá italskou politikou vůči Libyi v letech 2007 až 2013. Jelikož mi rozsah práce nedovoluje věnovat se všem aspektům italské politiky vůči Libyi, zaměřím se pro potřeby výzkumu na její dvě oblasti (směry). Jedná se o ekonomickou spolupráci a spolupráci v oblasti nelegální imigrace, které jsou v rámci italské politiky vůči Libyi považovány za prioritní.¹ Práce nemá ambici pokrýt celé spektrum zahraničně politických aktivit Itálie vůči Libyi, soustředí se proto primárně na bilaterální úroveň vztahů.

Výzkum je časově ohraničen rokem 2007, ve kterém bylo uzavřeno několik bilaterálních dohod, týkajících se výzkumného záměru této práce. Konkrétně se jedná o strategickou smlouvu mezi italskou ropnou společností ENI a jejím libyjským protějškem NOC a o protokol o spolupráci mezi Italskou republikou a Velkou libyjskou arabskou lidovou socialistickou džamáhírijí² v oblasti nelegální imigrace. Výzkumné období končí červencem roku 2013, kdy se uskutečnilo setkání mezi novým italským předsedou vlády Enricem Lettou a jeho libyjským protějškem Ali Zajdánem ohledně spolupráce Itálie a Libye v oblasti nelegální imigrace.

Hlavní výzkumnou otázkou této bakalářské práce je: „Zda a jak se změnila italská politika vůči Libyi po pádu Muammara Kaddáfího?“

Důvodem pro tuto otázku je předpoklad, že italská politika prošla po pádu libyjského vůdce Muammara Kaddáfího jistou změnou zapříčiněnou několika faktory. Za prvé, na rozdíl od předkrizového období ztratila jasně definovaného partnera, kterým byla právě

¹ IAI – ISPI, La politica estera italiana a 150 anni dall'unità: continuità, riforme e nuove sfide, Rapporto introduttivo dell'Edizione 2011 dell'Annuario La politica estera dell'Italia, Il Mulino, Bologna, str. 10, online dostupné na: http://www.ispionline.it/it/documents/Rapporto_Definitivo101111.pdf, 25.7.2013.

osoba Muammara Kaddáfího. Dalším z faktorů byl italský postoj vůči Libyi během občanské války, který by se dal shrnout jako kontroverzní a těžce definovatelný. Od počáteční letargie přes omezenou spolupráci, až po aktivní participaci na vojenské operaci, stála Itálie ve stínu aktivnějších států, jakými byly především Francie s Velkou Británií, které také jako první navázaly diplomatické styky s novou libyjskou vládou. Tato nová konkurence jí tak přímo ohrozila v pozici privilegovaného partnera Libye, kterým byla po celou dobu trvání Kaddáfího režimu.

Tato bakalářská práce vychází z konceptu zahraniční politiky zformulovaného v rámci podoboru Mezinárodních vztahů známém jako analýza zahraniční politiky *Foreign Policy Analysis (FPA)*. Analýza zahraniční politiky zkoumá zahraničně-politické chování států v mezinárodním systému. Zjednodušeně by se dalo říci, že zkoumá proces tvorby, efektivitu a výsledky rozhodovacího procesu zahraniční politiky státu. Pro potřeby této práce budou použita jednotlivá stadia tvorby rozhodovacího procesu (Decision Making) tedy: identifikace problému, formulace možností, výběr strategie a způsob implementace.³

Práce je dále ukotvená v akademické koncepci italské zahraniční politiky s názvem Teorie tří kruhů, která představuje základní sdílenou a předávanou strategickou vizi o postavení Itálie ve světě a jejích trvalých zájmech. Zároveň tvoří referenční rámec pro identifikaci jednotlivých problémů, které jsou poté analyzovány pomocí FPA.

Základem teorie je definování oblastí prioritního zájmu italské zahraniční politiky ve světě, které jsou přirovnány ke třem kruhům. První kruh představuje italskou orientaci na Spojené státy americké a s nimi spojenou Severoatlantickou alianci, druhý kruh pak představuje evropskou orientaci italské zahraniční politiky a konečně třetí kruh definuje jako poslední oblast zájmu Středomoří.⁴ Právě třetí Středomořský kruh představuje referenční rámec pro samotný výzkum.

² Oficiální název Libye v letech 1977-2011.

³ Walter Carlsnaes, Actors, structures, and foreign policy analysis, in: Steve Smith, Foreign Policy, Theories – Actors – Cases, Oxford University Press 2008, str. 88.
Christopher Hill, The Changing Politics of Foreign Policy, Palgrave MacMillan, 2003, str.127-128

⁴ Stefania Forte, Alessandro Marrone, L'Italia e le missioni internazionali, Istituto Affari Internazionali, settembre 2012, str. 34, online dostupné na: <http://www.iai.it/pdf/DocIAI/iai1205.pdf>, 20.9.2013.

Základní pracovní metodou je metoda diachronní komparace. Jednotlivé výstupy analýzy zahraniční politiky za daná období budou v závěru porovnána a pomocí jejich výsledku bude zodpovězena výzkumná otázka.

Práce je rozdělena do tří hlavních částí - kapitol. První část práce pojednává o italské zahraniční politice obecně a pozici, kterou v ní Libye zaujímá. Definiuje základní strategické cíle a postoje Italské republiky ve vztahu k oblasti Středomoří a Libyi jako státu. Druhá část práce se věnuje italské politice vůči Libyi během posledních let vlády plukovníka Muammara Kaddáfího. Sledované období je časově vymezeno rokem 2007 a momentem vypuknutí občanské války na jaře 2011. V této části je analyzováno formování a konkrétní naplňování italské politiky vůči Libyi v definovaných oblastech za pomoci zahraničně-politické teorie *Foreign Policy Analysis (FPA)*. Poslední ze stěžejních částí této práce je zaměřena na italskou politiku vůči Libyi po pádu Muammara Kaddáfího a nástupu nové libyjské administrativy. Sleduje období od roku 2011 do července 2013. Tato část se zabývá postojem Itálie k situaci v Libyi během občanské války a dále sleduje vývoj vztahů na bilaterální úrovni mezi novou vládou a stávající italskou administrativou. I v této části práce budou jednotlivé kroky formování a implementace zahraniční politiky italské vlády zkoumány za pomoci FPA tak, aby mohla vzniknout diachronní komparace.

Rozbor literatury

Práce primárně čerpá z odborné literatury zabývající se vztahy mezi Itálií a Libyí. Touto problematikou se v Itálii zabývá především Arturo Varvelli, italský výzkumník působící při Institutu pro výzkum mezinárodní politiky – Istituto per gli studi di politica internazionale (ISPI) a Institutu mezinárodních vztahů - Istituto Affari Internazionali (IAI). Je autorem většiny textů, které byly v posledních letech v Itálii o problematice italsko-libyjských vztahů publikovány a je obecně vnímán jako jeden z největších italských odborníků na tuto problematiku. Jeho zatím poslední kniha, kterou napsal ve spolupráci se svým kolegou Gerardem Pelosim, „Dopo Gheddafi, Democrazia e petrolio nella nuova Libia“, mi byla nápomocná v poslední kapitole této práce, zaměřující se na situaci mezi Itálií a Libyí po pádu režimu Muammara Kaddáfího.⁵ V práci se objeví i značná část jeho textů věnujících se postavení Itálie

⁵ Arturo Varvelli, Gerardo Pelosi, Dopo Gheddafi. Democrazia e petrolio nella nuova Libia, Fazi editore, 2012.

v Libyi, pravidelně vydávaných instituty IAI a ISPI. Příkladem může být analytická zpráva s názvem „L'Italia, la Libia e l'indebolimento del rapporto privilegiato“ z roku 2008, ve které formuluje obavy Italské republiky ze ztráty privilegovaného postavení v Libyi vzhledem k novým mezinárodním konkurentům.⁶ Z dalších autorů, věnujících se italsko-libyjským vztahům, bych ráda zmínila doktora Alessandra Colomba, profesora na katedře mezinárodních vztahů Univerzity Studi di Milano, který se společně s Arturem Varvellim věnuje analýze libyjské krize. Jejich studie zahraniční politiky Itálie během občanské války v Libyi, vydaná v ročence institutů IAI a ISPI za rok 2012, je jedním z použitých zdrojů v kapitole věnující se italsko-libyjským vztahům během krize.⁷ Problematikou nelegální imigrace se v rámci ISPI zabývají především Alessia Di Pascale a Bruno Nascimbene; oba zároveň působí při Univerzitě Studi di Milano. Data použitá v jejich analýze nazvané Imigrační politika budou výchozí pro posouzení úspěšnosti strategie v boji Itálie proti nelegální imigraci.⁸ Posledním z výzkumníků, které bych ráda ve spojitosti s tématem této práce zmínila, je Gabriele Iacovino z Centra mezinárodních studií – Centro Studi Internazionali (CeSI). Jeho analýza italsko-libyjských vztahů ve světle Smlouvy o přátelství, zpracovaná pro italskou vládu v roce 2010, účelně shrnuje jednotlivé body uzavřené smlouvy a analyzuje jejich dopad na obě země.⁹

Dalšími z důležitých zdrojů jsou texty jednotlivých smluv a dohod uzavřených mezi Itálií a Libyí během zkoumaného období. Především se jedná o Protokol¹⁰ ze dne 29. prosince 2007, upravující podmínky spolupráce mezi Italskou republikou a Libyí v oblasti spolupráce v boji proti nelegální imigraci, a Smlouvu o přátelství, partnerství a spolupráci¹¹ ze dne 30. srpna 2008.

Práce záměrně vynechává informace a data publikovaná různými organizacemi zaměřenými na ochranu lidských práv, jako například Amnesty International, z důvodu možné neobjektivitě těchto zdrojů.

⁶ Arturo Varvelli, *L'Italia, la Libia e l'indebolimento del rapporto privilegiato*, ISPI Policy Brief n. 97 – luglio 2008.

⁷ Alessandro Colombo, Arturo Varvelli, *L'Italia e la crisi libica*, in: Alessandro Colombo, Ettore Greco, *La politica estera dell'Italia*, edizione 2012, IAI/ISPI, Il Mulino 2012.

⁸ Alessia Di Pascale, Bruno Nascimbene, *La politica dell'immigrazione*, in: Alessandro Colombo, Ettore Greco, *La politica estera dell'Italia*, edizione 2012, IAI/ISPI, Il Mulino 2012.

⁹ Gabriele Iacovino, *I rapporti bilaterali tra Italia e Libia alla luce del trattato di amicizia*, Osservatorio di politica internazionale, n. 8., Maggio 2010.

¹⁰ *Protocollo tra la Repubblica Italiana e la Gran Giamahiria Araba Libica Popolare Socialista*, Tripoli, 29. 12. 2007.

¹¹ *Trattato di amicizia, partenariato e cooperazione tra la Repubblica italiana e la Grande Giamahiria araba libica popolare socialista*, Bengasi, 30. 8. 2008.

Téma italsko-libyjských vztahů je v rámci italského výzkumu této problematiky zpracováno velmi důsledně, což platí pro obě zkoumaná období. Jediným nedostatkem je relativně malé množství monografií věnujících se tomuto tématu, které je dané aktuálností problematiky a krátkým časovým obdobím pro komplexnější výzkum. V českém prostředí se dané problematice doposud nikdo hlouběji nevěnoval, což je také jeden z důvodů, proč jsem si toto téma zvolila.

1. Historický kontext

Historie moderních italsko-libyjských vztahů sahá na počátek 20. století, konkrétně do roku 1911, kdy Itálie vyhlásila válku tehdejší Osmanské říši a dosáhla vojenské okupace Tripolska. V roce 1912 postoupila v rámci Lausannského míru Itálii provincie Kyrenaika a Tripolsko. Prakticky až do roku 1934 fungovaly jednotlivé provincie dnešní Libye (Kyrenaika, Tripolsko a Fazzán) jako samostatné správní celky. Za podobu dnešní Libye vděčí Libyjci Italům, kteří v roce 1934 sjednotili Kyrenaiku a Tripolsko pod jedinou společnou vládu, aby tak omezili vliv povstalců v jednotlivých regionech. Společný celek nazvali Libye a obyvatelům udělili status italských Libyjců, čímž se tyto dvě provincie a jejich obyvatelé stali integrální součástí Itálie. V těchto letech také probíhala masivní „italizace“ oblasti. Odhaduje se, že pouze během roku 1936 přesídlilo do Libye na 112 000 Italů, především z řad vojáků či vojenských hodnostářů.¹² Během druhé světové války se na celém území aktivně válčilo a již během války se spojeneckým vojskům v čele s Velkou Británií podařilo dobýt Tripolsko a Kyrenaiku, které pak až do konce války zůstaly pod britskou správou. Po válce bylo libyjské teritorium rozděleno na dvě části: Kyrenaiku zabrali pod svou správu Britové, Tripolsko a Fazzán připadlo Francouzům. V listopadu 1950 rozhodlo valné shromáždění OSN o vyhlášení nezávislosti Libye. Nezávislost vešla v platnost dne 29. 3. 1951 ustanovením provizorní federální vlády.¹³ Svobodná Libye se stala dědičnou federální monarchií (královstvím), jejímž prvním králem se stal Idris El Senusi, neboli král Idris I. Jeho vláda však netrvala příliš dlouho.

¹² Fabrizio di Ernesto, *Petrolio, cammelli e finanza. Cent'anni di storia ed affari tra Italia e Libia*, Fuoco, 2010, str. 26.

¹³ *Ibidem*, str.29.

V roce 1969 využila skupina vojáků (jejímž vůdcem byl tehdy sedmadvacetiletý Muammar Kaddáfí) nepřítomnosti krále a uspořádala vojenský puč, při kterém svrhla krále a vyhlásila republiku s Kaddáfím jako vrchním velitelem ozbrojených sil v čele. Jedním z prvních aktů, které v nově nabytém úřadu vykonal, bylo „vyhnání všech cizích prvků“, jako byly americké a britské vojenské základny a především pak židovské a italské komunity, žijící na libyjském území, kterým byl zároveň zabaven veškerý majetek. V roce 1971 Kaddáfí prohlásil Arabskou socialistickou unii za jedinou oficiální stranu a naplno začal uplatňovat svůj koncept arabského (islámského) socialismu, tzv. třetí mezinárodní teorii (tvořící alternativu k „materialistickému kapitalismu a ateistickému komunismu“¹⁴). Italsko-libyjské vztahy se od vyhnání italských obyvatel z Libye v roce 1970 omezovaly prakticky jen na ekonomickou spolupráci, a to především v těžařské oblasti. Pomyslný chlad, převládající na obou stranách, byl především důsledkem soupeření velmocí – Sovětského svazu a Spojených států, do jejichž sféry vlivu jednotlivé státy spadaly. Nicméně i během tohoto období byly italsko-libyjské vztahy (ve srovnání s ostatními západními zeměmi) nadstandardní. Oficiální politické tání ledů mezi těmito dvěma zeměmi nastalo až v roce 1998, dva roky poté, co se k moci v Itálii dostala středolevá koalice Romano Prodiho. Kaddáfí jako socialista vycítil v levicově orientovaném Prodim vhodného partnera. V červenci téhož roku bylo opětovně vytvořeno Italské kulturní centrum v Tripolisu, nová italsko-libyjská akademie v Římě, Italsko-libyjská společnost pro společné projekty v infrastruktuře, byla podepsána dohoda ohledně spolupráce v oblasti vzdělávání a výzkumu, a v neposlední řadě se otevřel prostor pro diskusi nad odškodněním pro Italy násilně vystěhované v 70. letech.¹⁵ Ta pravá „nová éra“ italsko-libyjských vztahů však nastala až po opětovném nástupu¹⁶ Silvia Berlusconiho do úřadu premiéra Italské republiky v roce 2008, kdy byla podepsána velká smlouva o přátelství mezi Itálií a Libyí.

V únoru 2011 proběhla v Libyi série povstání namířených proti diktatuře Muammara Kaddáfího, navazujících na vlnu severoafrických revolucí, které měly za důsledek svržení starých autoritativních režimů v Tunisku a Egyptě. Povstání, která měla svůj původ především v regionu Kyrenaika (který je tradičním rivalem

¹⁴ Di Ernesto, Petrolio, cammelli e finanza. str. 31.

¹⁵ Ibidem str. 92.

¹⁶ Poprvé se stal premiérem v roce 1994, poté vykonával funkci premiéra od roku 2001 do roku 2006.

Tripolského regionu, ze kterého pocházel Muammar Kaddáfí) se velmi rychle rozšířila i do ostatních regionů a začala tak vážně narušovat stabilitu země. Během několika měsíců se povstalcům podařilo za pomoci především francouzských a britských vojsk a techniky převzít kontrolu nad Libyí a ustanovit novou vládu Dočasně národní přechodné rady v čele s Mustafou Abdul Džalílem, která prakticky ihned navázala diplomatické styky s většinou zemí, včetně Itálie.

2. Italská zahraniční politika ve druhé polovině 20. století

Italská zahraniční politika prošla za posledních více jak 150 let své existence mnoha proměnami. Byla formována různými politickými přístupy i institucemi, počínaje monarchií, přes fašistický nacionalismus až po soudobou demokratickou republiku. Pro každé ze jmenovaných období byly typické jiné bezpečnostní hrozby a tím pádem i jiný zahraničně-politický koncept.

Hlavním určujícím faktorem italské zahraniční politiky druhé poloviny 20. století byla porážka ve druhé světové válce. Itálie se v té době potýkala jak se ztrátou národní identity, kterou do té doby určovala fašistická ideologie, tak s nevyhraněným postojem vůči zahraničí, který byl dán mezinárodní izolací, do které se Itálie po válce dostala. Jedním z prvních kroků pro obnovení mezinárodní důvěry a vnitřní stability státu bylo vyhlášení referenda o zrušení monarchie a nastolení republiky, konaného 2. června 1946. Se vznikem nové Italské republiky se pojil i vznik nové ústavy. V rámci distancování se od fašistické minulosti bylo v článku 11 zakotveno, že: „Itálie odmítá válku jako nástroj agrese proti svobodě jiných národů a jako prostředku řešení mezinárodních sporů. Na základě rovnosti států přijímá omezení suverenity do takové míry, do jaké je nutné pro zajištění míru a spravedlnosti mezi národy; podporuje a propaguje mezinárodní organizace zabývající se těmito cíli.“¹⁷ Uzákonění tohoto článku Itálii umožnilo připojit se k NATO, Smlouvě o Evropském společenství a později i k Evropské unii.

¹⁷ La Costituzione della Repubblica Italiana, Principi fondamentali, Governo italiano, Presidenza del consiglio dei ministri, art. 11., online dostupné na: <http://www.governo.it/Governo/Costituzione/principi.html>, 9.10.2013.

Pro italskou zahraniční politiku první poválečné dekády je typická snaha o začlenění do takřka všech relevantních a mocensky silných mezinárodních organizací a institucí jako protiváha ke ztracenému velmocenskému statusu, o který Itálie během druhé světové války usilovala. Dalším z motivů, proč Itálie v tomto období k těmto uskupením silně inklinovala, byla i potřeba opětovného nabytí mezinárodní legitimacy, která značně utrpěla porážkou ve druhé světové válce. Prvním úspěchem italské diplomacie na poli multilaterálních organizací byla účast Itálie při vzniku Severoatlantické aliance dne 4. dubna 1949, a to i přes protesty některých dalších participujících států a fakt, že Itálie geograficky nenáleží k severoatlantickému teritoriu. Tím Itálie potvrdila svůj prozápadní kurz. Současně s vyjednáváním o přistoupení k severoatlantické vojenské alianci se účastnila i jednání o budoucí podobě Evropy. „V rámci evropského integračního procesu byli italští politici ve svých názorech extrémně jednotní. Pomineme-li ekonomický přínos, který evropská integrace pro Itálii představovala, je také nutné podotknout, že z ideologického hlediska byla Itálie jednou z nejvíce proevropských zemí. Italové byli přesvědčenými stoupenci federalismu (federálního uspořádání Evropy), který byl chápán jako konečný cíl evropského integračního procesu (Spojené státy evropské).“¹⁸ Hlavní myšlenky italského federalistického hnutí zformuloval již v roce 1941 italský socialista a odbojář Altiero Spinelli ve svém manifestu z Ventotene. Italská vize federalistické Evropy se během kongresu v Haagu (1948) střetla s unionistickou (mezivládní) vizí reprezentovanou především Velkou Británií. Haagský kongres potvrdil přetrvávající rozdíly ve vnímání způsobu evropského sjednocení, i přesto se však podařilo ustanovit Evropské hnutí, které se mělo dále zabývat otázkou sjednocené Evropy. Výsledkem aktivit Evropského hnutí bylo ustanovení Rady Evropy, v níž Itálie figurovala jako zakladatelská země.

Z výše popsaného je patrné, že se Itálie po druhé světové válce orientovala jak směrem ke Spojeným státům americkým, tak směrem k Evropě, což odpovídá italské koncepci Tří kruhů, která nejlépe ilustruje směřování italské zahraniční politiky v období počínající studené války.¹⁹ První kruh reprezentuje atlantickou dimenzi zahraniční politiky. V první poválečné dekádě se pro Itálii jednalo o nejdůležitější z kruhů. Spojené státy americké představovaly díky svému jadernému arzenálu pro Itálii

¹⁸ Elisabetta Cassina Wolff, La politica estera del governo Berlusconi in Italia: continuità o frattura?, Romansk Forum - XV Skandinaviske romanistkongress, Nr. 16 – 2002/2, Oslo 12.-17. august 2002, str. 999, online dostupné na: <http://www.duo.uio.no/roman/Art/Rf-16-02-2/ita/Wolff.pdf>, 15.10.2013.

¹⁹ Ibidem, str. 998.

nejlepšího bezpečnostního garanta. Itálie naopak nabízela strategickou pozici v centrální části Středozemního moře, mezi východním blokem a Západem. Další z kruhů reprezentuje evropskou dimenzi italské zahraniční politiky a třetím kruhem je v tomto případě myšleno Středomoří.

Důvodů, proč Itálie věnovala a stále věnuje Středomoří výjimečnou pozornost, je hned několik. Prvním z nich je geostrategická poloha Itálie v centrální části Středomoří, kde se historicky střetává velké množství etnik a zároveň zde vede pomyslná hranice mezi světem katolickým (Itálie, Španělsko), arabsko-islámským (Severní Afrika) a pravoslavným (Řecko). K tomuto rozdělení se pak po druhé světové válce připojilo rozdělení ideologické. Tato etnická, náboženská a v neposlední řadě ideologická různorodost v sobě skrývala velký konfliktní potenciál, který se v minulosti projevil hned několikrát. Dalším z důvodů je ekonomický potenciál Středomoří, který Itálie velmi záhy rozpoznala a začala využívat ve svůj prospěch. V neposlední řadě je třeba uvést energetickou povahu italského zájmu o středozemní region v čele se severoafrickými státy. Právě italské zájmy v oblasti energetiky začaly po druhé světové válce významně formovat zahraniční politiku vůči severoafrickým státům, ležícím na břehu Středozemního moře. Velkou roli v tomto případě sehrála státem vlastněná ropná společnost (v roce 1992 byla transformována v akciovou společnost) ENI (Ente nazionale idrocarburi), založená a vedená Enricem Mattei. Během 50. let 20. století začala v Itálii růst poptávka po ropných produktech a ENI tak kvůli nedostatku vlastních surovin začala hledat nové zdroje v zahraničí. První z kontraktů na těžbu ropy v severní Africe podepsala Itálie na počátku 50. let s Alžírskem. V krátkých intervalech pak následovaly smlouvy s Egyptem, Libyí a Tuniskem.²⁰ Velkou výhodou Itálie oproti Velké Británii a Francii (největší konkurence v oblasti) byla její relativně krátká a neúspěšná koloniální minulost, která jí minimálně v případě Alžírska, Egyptu a Tuniska vynesla pozici partnera nově ustanovených postkoloniálních vlád a podporovatele nově nastolených režimů. Další z faktů, které ENI významně napomohly k výhodným smlouvám, byla její ochota postavit v rámci průzkumu ropných ložisek potřebnou infrastrukturu a rafinérie a zároveň danému státu ponechat až 75% ze zisku těžby.²¹

²⁰ Konkrétně v letech: Egypt 1954, Libye 1959, Tunis 1961. Eni, Il mondo di Eni, dostupné na: http://www.eni.com/it_IT/abitare-mondo/pages2/presenza.shtml, 30.10.2013.

²¹ Francesco Perfetti, Mediterraneo e medio oriente nella politica estera italiana, Società Italiana per l'Organizzazione Internazionale (SIOI), dostupné na: <http://www.sioi.org/Sioi/FPperfetti3.pdf>, str. 191.

Tento vstřícný krok byl ze strany severoafrických států velmi ceněný, zvláště v době, kdy byly ostatní západní těžařské společnosti vnímány jako parazitující.²²

3. Italská zahraniční politika ve Středomoří a pozice Libye v ní

„Středomoří se v posledním desetiletí ukázalo být oblastí s velkou koncentrací opravdových výzev pro italskou zahraniční politiku: od šíření demokracie přes kulturní konflikty, energetickou bezpečnost až po regionální ekonomickou integraci.“²³

Italská zahraniční politika vůči Středomoří měla a má svá specifika i omezení. Tím nejpodstatnějším je hrozící střet zájmů s USA, které oblasti Středomoří a Blízkého východu přikládají strategický význam. Asi nejlépe lze tento možný střet zájmů demonstrovat na izraelsko-palestinském konfliktu. Spojené státy, jako tradiční zastávce Izraele a zároveň privilegovaný partner Itálie na jedné straně, na straně druhé dlouhodobý směr italské zahraniční politiky, vstřícné vůči arabským státům, přiváděly Itálii do nelehké situace. Střet zájmů hrozil do jisté míry i v případě Libye, která byla především na počátku 80. let vnímána Spojenými státy (a ostatními západními spojenci, především Velkou Británií a Francií) jako nebezpečný stát podporující mezinárodní teroristické organizace i Sovětský svaz. Vztahy s Libyí však i přes nepřítel Západu zůstávaly nadále „přátelské“. Itálie byla jednou z prvních zemí, která uznala Kaddáfího režim a zároveň také jedinou, jejíž těžařská společnost (ENI) byla v Libyi během Kaddáfího režimu nepřetržitě přítomna a nepodlehla znárodnění tak jako ostatní západní těžařské společnosti.²⁴

Obecně by se dalo říci, že italská zahraniční politika vůči Středomoří je orientována dvěma hlavními směry: bezpečnostní problematikou a ekonomickými zájmy. V obou případech hraje hlavní roli geografická blízkost, která může být jak prospěšná (energetika), tak nevýhodná (nelegální imigrace, obchod s drogami, lokální konflikty). „Itálie je v rámci Evropy na prvním místě v objemu obchodní výměny se

²² Perfetti, *Mediterraneo e medio oriente nella politica estera italiana*, str. 191.

²³ Arturo Varvelli, *Sponda sud: i colpevoli ritardi dell'Europa*, ISPI Commentary, 2. febbraio 2011.

²⁴ Arturo Varvelli, *L'Italia, la Libia e l'indebolimento del rapporto privilegiato*, ISPI Policy Brief n. 97 – luglio 2008, str. 1.

Středomořím s 63,3 miliardami eur pro rok 2010.²⁵ Největším importérem z oblasti Středomoří do Itálie je Libye, zatímco v exportu z Itálie do Středomoří vede Turecko.²⁶

V oblasti zajištění bezpečnosti je stále aktuální otázka nelegální imigrace, která zvláště v posledních letech nabírá na vážnosti. Podle evropské agentury Frontex²⁷ končí dvě z osmi nejčastěji využívaných tras pro nelegální imigraci právě v Itálii. Jedná se o trasy směřující napříč centrálním Středomořím (nejčastěji z Libye) na italský ostrov Lampedusa nebo k jižnímu pobřeží Itálie (Kalábrie, Apulie) a na Maltu. Přes tuto trasu se v roce 2012 dostalo do Evropské unie 15 900 nelegálních přistěhovalců, přičemž předběžná data pro rok 2013 hovoří o takřka dvojnásobném nárůstu a to na 31 000.²⁸ Dle statistik Frontexu je migrační trasa napříč centrálním Středomořím druhá nejčastější co do počtu nelegálních migrantů směřujících do Evropské unie.

Dalšími z bezpečnostních rizik, kterým Itálie v rámci Středomoří musí čelit, je značná politicko-ekonomická nestabilita regionu. Počínaje válkou v Jugoslávii v 90. letech minulého století přes občanskou válku v Kosovu, nepokoje v Albánii vyvolané krachem pyramidových fondů, až po arabské jaro a sérii ozbrojených povstání s ním souvisejících. Itálie se ve většině těchto konfliktů aktivně angažovala (ať již pod patronátem NATO, OSN či EU) tak, aby zabránila prodlužování a šíření konfliktů, které byly většinou doprovázeny hromadnými exody válečných uprchlíků.

3.1. Prioritní postavení Libye z hlediska energetiky

„Role, kterou Libye hraje v italské energetické politice, je jen těžce nahraditelná. Nejen proto, že je největším italským dovozcem vysoce kvalitní ropy, ale i pro svou geografickou blízkost, která zásobování ropou značně ulehčuje.“²⁹ Libye není pouze významným exportérem ropy, ale od roku 2004, kdy byl spuštěn podmořský plynovod

²⁵ Le relazioni economiche tra l'Italia e il Mediterraneo, SRM - MED, Rapporto Annuale 2011 – Sintesi per la stampa, str. 1, dostupné na:

<http://www.group.intesasanpaolo.com/script/Isir0/si09/contentData/view/link?id=CNT-04-00000008532C>, 8.11.2013.

²⁶ La politica estera italiana a 150 anni dall'unità: continuità, riforme e nuove sfide: Rapporto introduttivo dell'edizione 2011 dell'annuario „La politica estera dell'Italia“, IAI, Documenti IAI 1106, Marzo 2011, fig. 2, str. 10.

²⁷ Evropská agentura pro řízení operativní spolupráce na vnějších hranicích členských států Evropské unie.

²⁸ Update on central mediterranean route, Illegal border crossings on the Central Mediterranean route (including Puglia and Calabria) in numbers, Frontex, dostupné na:

<http://www.frontex.europa.eu/news/update-on-central-mediterranean-route-5wQPyW>, 8.11.2013.

²⁹ Varvelli, L'Italia, la Libia e l'indebolimento del rapporto privilegiato, str. 1.

Greenstream vedoucí z Libye do sicilské Gely, i zemního plynu. Pro Itálii představuje libyjský import ropy a plynu významnou alternativu k ruským a alžírským dodávkám. Zároveň je nutné dodat, že ropa a zemní plyn zastávají v italském energetickém mixu více jak 76%!³⁰ Libye si stále drží prvenství v množství importované ropy do Itálie (20-30% z celkově importovaného množství) a zároveň třetí místo v množství importovaného zemního plynu.³¹

3.2. Prioritní postavení Libye z hlediska investic

Libye v posledních letech Kaddáfího vlády hojně investovala (zejména prostřednictvím dvou státních investičních fondů Lafico – Libyan arab foreign investment company a Lia – Libyan investment authority) do několika italských podniků. Podařilo se jí odkoupit podíly společností jako Unicredit, Finmeccanica, Juventus, Fiat, Eni či Mediobanca.³² Například Finmeccanica pak v krátké době uzavřela sérii kontraktů s Libyí ohledně strategické spolupráce a investic v oblasti letectví, elektroniky a transportu energií.³³ Obdobnou spoluprací s Libyí navázala i Eni, která přislíbila investovat přes 25 miliard dolarů.³⁴ Libye, jako klasický rentiérský stát, představuje pro Itálii jako jednu z nejvíce ekonomickou krizí postižených evropských zemí příslib nových a potřebných investic, které může díky jisté „familiaritě“ obou států přilákat.

3.3. Spolupráce v oblasti nelegální imigrace

Libye je jednou z hlavních tranzitních zemí pro africké uprchlíky a nelegální imigranty směřující do Evropské unie. Jedním z důvodů je její snadná dostupnost, která je důsledkem přes 5000 km dlouhé pouštní hranice a 2000 km dlouhé pobřežní hranice, které není sama schopna účinně střežit.³⁵ Dalším z důvodů, proč je Libye mezi

³⁰ Carlo Frappi e Matteo Verda, *Questione energetica e sicurezza degli approvvigionamenti*, in: Alessandro Colombo, Ettore Greco, *La politica estera dell'Italia*, edizione 2012, IAI/ISPI, Il Mulino 2012, str. 143.

³¹ *Ibidem* str. 144.

³² *Gli affari della Libia in Italia, I soldi libici investiti in aziende italiane*, da Unicredit a Fiat a Mediobanca, *Il Post*, 22 febbraio 2011, dostupné na: <http://www.ilpost.it/2011/02/22/gli-affari-della-libia-in-italia/>, 9.11.2013.

³³ Varvelli, *Dentro la tenda*, str. 1.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Protocollo tra la Repubblica Italiana e la Gran Giamahiria Araba Libica Popolare Socialista del 29. 12. 2007.*

africkými imigranty oblíbeným cílem před cestou do Itálie, je její relativně prosperující ekonomika a možnost rychlého přivýdělku před samotnou cestou, což platilo především pro období před pádem tamního režimu.³⁶ Posledním důvodem je geografická blízkost, díky které se lze po moři za relativně krátkou dobu dostat z Libye na ostrov Lampedusa či italské pobřeží. Za posledních 6 let se z Libye do Itálie přeplavilo na 166 500 nelegálních imigrantů, kteří významně zatěžují rozpočet italského státu a narušují stabilitu regionů, do kterých z Libye migrují.³⁷ Jeden imigrant, umístěný v jednom z přijímacích (detenčních) táborů, vyjde italský stát v průměru na 40 eur za den.³⁸ Je jasné, že při těchto cenách se Itálii vyplatí investovat do spolupráce s Libyí tak, aby se v nejlepším případě nelegální imigranti do Itálie vůbec nedostali.

4. Italská politika vůči Libyi za pozdního Kaddáfího režimu (2007 až leden 2011)

Pro velkou část tohoto období je typický nadstandardní vztah mezi tehdejšími vůdci obou zemí, Muammarem Kaddáfim a Silviem Berlusconiem. Jedná se o období značně turbulentní z hlediska italsko-libyjských vztahů. Italské zahraniční politice se na počátku tohoto období podařilo dosáhnout úspěchu v podobě Smlouvy o italsko-libyjském přátelství, o jejíž uzavření se Itálie snažila deset let. Konec tohoto období je naopak charakterizován vlnou revolty, která se přehnala přes severoafrické země a smetla mimo jiné i Kaddáfího režim. V následujících kapitolách se pokusím o analýzu italské politiky vůči Kaddáfího Libyi.

³⁶ Update on central mediterranean route, General characteristics, Frontex, dostupné na: <http://www.frontex.europa.eu/news/update-on-central-mediterranean-route-5wQPyW>, 9.11.2013.

³⁷ Ibidem

³⁸ Raffaella Cosentino, Migranti, i "costi" "disumani" per respingerli e trattarli male, La Repubblica, 01 giugno 2013, dostupné na: http://www.repubblica.it/solidarieta/immigrazione/2013/06/01/news/migranti_i_costi_disumani_per_respingeri_e_trattarli_male-60120694/, 9.11.2013.

4.1. Oblast nelegální imigrace

Identifikace problému

Itálie se v průběhu posledních let vypořádává s mimořádnou intenzifikací nelegálního přistěhovalectví, a to především podél svého pobřeží, kam se po moři přeplavují nelegální imigranti ze Severní Afriky³⁹, což se stává zvláště naléhavým problémem vzhledem k přeplněnosti detenčních táborů.⁴⁰

Od roku 2000 se počet nelegálních imigrantů vyloděných na pobřeží Itálie, až na výjimky v letech 2003 a 2004, držel konstantně nad hranicí 20 000 osob ročně (viz tabulka 1)

Tabulka 1 – Nelegální imigranti vylodění v Itálii

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Osoby vyloděné na Lampeduse	447	923	9.669	8.819	10.497	14.855	17.815
Osoby vyloděné v jiných částech Sicílie	2.335	4.581	8.556	5.198	3.097	7.969	2.593
Osoby vyloděné v Apulii	18.990	8.546	3.372	137	18	19	193
Osoby vyloděné v Kalábrii	5.045	6.093	2.122	177	23	88	282
Osoby vyloděné na Sardinii	-----	-----	-----	-----	-----	8	28
Celkem	26.817	20.143	23.719	14.331	13.635	22.939	20.911

Zdroj: Ministero dell'Interno, Direzione Centrale dell'Immigrazione e della Polizia delle Frontiere⁴¹

³⁹ Ministr Maroni řekl během svého proslovu v parlamentu, že od začátku roku 2008 do 9 října dorazilo na italské břehy 27.417 imigrantů, z nichž se 22.454 vylodilo v oblasti Sicílie, zejména na ostrově Lampedusa. V tomto úseku pobřeží se uskutečnilo 306 vylodění z celkových 325 vylodění. Ve stejném období v roce 2007 bylo registrováno 17.264 vyloděných imigrantů, celkově 20.455 v průběhu celého roku. (Parlamentní výbor pro kontrolu provádění Schengenské dohody, kontrolní činnost Europolu v oblasti imigrace, setkání 15.října 2008, slyšení ministra Roberto Maroniho o opatřeních přijatých s cílem zlepšit účinnost právních předpisů o přistěhovalectví).

⁴⁰ Servizio Studi - Dipartimento istituzioni, Prevenzione e accertamento di reati e contrasto alla criminalità organizzata e all'immigrazione clandestina - D.L. 151/2008 - A.C. 1857 - Seconda edizione, Articolo 3, Camera dei deputati, XVI Legislatura, Progetti di legge, Numero: 73, 05/11/2008, dostupné na: http://documenti.camera.it/leg16/dossier/Testi/D08151.htm#_ftn28, 20.11.2013.

⁴¹ Emanuela CAMPITELLI, Strategie di contrasto all'immigrazione clandestina via mare, Ministero dell'Interno, Dipartimento di Pubblica Sicurezza, Scuola Superiore di Polizia, 95° Corso di Formazione

V tomto ohledu hraje významnou roli migrační trasa, směřující ze severoafrického pobřeží (především Tunis, Libye) přes Středozemní moře na pobřeží Itálie (ostrov Lampedusa, Apulie, Kalábrie) nebo na Maltu. Výsledky mise pod patronátem Evropské komise a především pak poslední mise Frontex ukázaly, že Libye čelí velkému problému efektivně střežit své pouštní hranice dlouhé více jak 5000 km a zároveň své pobřežní hranice dlouhé více jak 2200 km, čímž se stává snadno dostupnou tranzitní zemí pro imigranty z celé Afriky.⁴² V posledních letech je také čím dál patrnější nárůst činnosti kriminálních organizací zabývajících se převozem uprchlíků. Modus operandi kriminálních organizací do velké míry závisí na zemi, ve které působí. Pro ilegální migrační trasu z Libye na Lampedusu a Sicílii jsou typičtí migranti z Afrického rohu a subsaharské Afriky. Tito lidé využívají nekontrolovaných hranic mezi jednotlivými africkými státy, aby se dostaly až do Libye, kde mohou narazit na někoho, kdo je ochotný je za úplatu odvézt do Itálie. Po zaplacení bývají migranti ubytováni (někdy i měsíce) v domech spravovaných některou zločineckou organizací, která se nachází poblíž místa, ze kterého později vyplouvají. Pro shromažďování a odjezd imigrantů se nejčastěji využívá úsek pobřeží mezi Zuwarahem a Zlitánem, odkud jsou to na Lampedusu zhruba dva až tři dny plachtění.⁴³ Vysoká úmrtnost imigrantů během plavby, daná do značné míry špatným technickým stavem používaných plavidel, velkým množstvím převážených osob a zároveň i nevyzpytatelností Sicilského kanálu, je jedním z dalších z problémů, kterým musí Itálie ve spojení s nelegální imigrací čelit. Po roce 2001 se také začalo hovořit o nebezpečnosti nelegální imigrace ve spojení s činností teroristických organizací, které se tímto způsobem mohou snadno a bez kontroly dostat na území Evropské unie.

Formulace možností

V posledních letech, ve kterých se prokázala rozšířená činnost kriminálních organizací obchodujících s lidmi a zprostředkovávajících ilegální cesty přes Středomoří do Itálie a jiných jihoevropských států, bylo stále těžší proti tomuto fenoménu bojovat.

per Commissari della Polizia di Stato, Dicembre 2006, str. 11, dostupné na:
<http://www.altrodiritto.unifi.it/frontier/asilo/campitel.pdf>, 28.11.2013.

⁴² Protocollo tra la Repubblica Italiana e la Gran Giamahiria Araba Libica Popolare Socialista del 29. 12. 2007.

⁴³CAMPITELLI, Strategie di contrasto all'immigrazione clandestina via mare, str. 14.

Italský stát si plně uvědomoval, že tento problém vyžaduje komplexní řešení, zahrnující spolupráci hned na několika úrovních. V praxi se osvědčil takzvaně dvojitý přístup, v němž první cesta byla charakterizována snahou o zablokování nelegálních imigrantů hned na počátku v zemi původu, popřípadě v zemi, ze které hodlají na evropský kontinent přicestovat. Druhá cesta byla naopak charakterizována snahou o vytvoření série ujednání na vládních úrovních tak, aby bylo možné imigranty nelegálně pobývajících na italském území (i ty, kteří se tohoto cíle teprve snažili dosáhnout) navrátit zpět do vlasti.⁴⁴

Dalším z možných přístupů je řešení problematiky nelegální imigrace v oblasti Středomoří na evropské úrovni. Itálie dlouhodobě vyzývá ostatní členské státy EU k intenzifikaci jednání ohledně společné azylové a imigrační politiky a obecně k větší solidaritě se zeměmi, které jsou fenoménem nelegální imigrace bezprostředně ohroženy. Bohužel v této oblasti evropské politiky panuje velká míra neshod mezi jednotlivými členskými státy, proto je prosazení jakéhokoli komplexnějšího plánu či programu, řešícího problém nelegálních imigrantů a žadatelů o azyl, velmi komplikované. Pro dané výzkumné období byly z hlediska evropské politiky určující Haagský a Stockholmský program, které předpokládaly vytvoření společného evropského azylového systému (SEAS). Během daného období (2007-2011) se SEAS nepodařilo na unijní úrovni prosadit.

Upřednostňování jiných témat ve spojení s rostoucí neochotou ostatních členských států EU řešit problém vzrůstající vlny nelegálních imigrantů ve Středomoří, nahrávalo řešením založeným na bilaterálních dohodách se třetími zeměmi. Právě spolupráce se třetími zeměmi se jevila jako efektivní a relativně rychlý způsob, jak omezit příliv nelegálních imigrantů z Afriky na italské území.

Výběr strategie

Itálie v případě problému vzrůstajícího počtu nelegálních imigrantů z Libye zvolila striktní bilateralismus. Důvodem byla především neefektivní unijní politika, která nedokázala reflektovat italské zájmy a potřeby, a zároveň snaha a politická vůle Libye o řešení tohoto problému.

⁴⁴CAMPITELLI, Strategie di contrasto all'immigrazione clandestina via mare, str. 18.

První bilaterální smlouvou, deklarující spolupráci v oblasti boje proti terorismu, organizované trestné činnosti, pašeráctví drog, ale také nelegální imigrace, byla smlouva podepsaná Itálií a Libyí 13. prosince 2000. Tato smlouva se však omezovala prakticky jen na výměnu informací o trasách, po kterých nelegální migrace probíhala a o kriminální činnosti zaměřené na falšování osobních dokumentů nutných pro vstup na cizí území.⁴⁵ Itálie tedy potřebovala komplexnější dohodu, řešící aktuální nárůst nelegálních imigrantů, vylodujících se na italském pobřeží. Dne 29. prosince 2007 byla po dlouhých jednáních uzavřena první bilaterální smlouva mezi Italskou republikou a Velkou libyjskou arabskou lidově socialistickou džamáhírijí, deklarující společný cíl omezit fenomén nelegální imigrace. Necelý rok poté, konkrétně 30. srpna 2008, byla uzavřena jedna z největších smluv v italsko-libyjské historii, a to Smlouva o přátelství a spolupráci mezi Italskou republikou a Velkou libyjskou arabskou lidově socialistickou džamáhírijí. Tato smlouva, která primárně upravovala postkoloniální vypořádání mezi oběma státy, se však dotkla i spolupráce na poli boje proti nelegální imigraci. V článku 19 oba státy v prvním bodě potvrzují předchozí dohody z let 2000 a 2007, v druhém bodě rozšiřují spolupráci o zřízení systému střežení pozemních libyjských hranic (o jehož financování se měla napůl podělit Itálie s Evropskou unií) a ve třetím bodě se shodují na podpoře iniciativ operujících v zemích původu imigrantů, které se fenoménu nelegální imigrace snaží předcházet.⁴⁶ Smlouva o přátelství byla v Itálii ratifikována dne 6. února 2009. Poté, co tato smlouva vstoupila v platnost, tehdejší ministr vnitra Roberto Maroni podepsal v Tripolis aktualizaci protokolu z roku 2007⁴⁷, který měl spíše technickou povahu. Jednalo se o konkrétní plán provádění společných námořních hlídek a doplňujících akcí za účelem omezení nelegální imigrace směřující na italské pobřeží.

⁴⁵ Accordo tra il governo della Repubblica Italiana e la Grande Giamahiria Araba Libica Popolare Socialista per la collaborazione nella lotta al terrorismo, alla criminalità organizzata, al traffico illegale di stupefacenti e di sostanze psicotrope ed all'immigrazione clandestina, Roma, 13.12.2000, dostupné na: http://www.asgi.it/public/parser_download/save/accordo.italia.libia.2000.pdf, 1.12.2013.

⁴⁶ Trattato di amicizia, partenariato e cooperazione tra la Repubblica italiana e la Grande Giamahiria araba libica popolare socialista, Bengasi, 30. 8. 2008, dostupné na: http://www.interno.gov.it/mininterno/export/sites/default/it/assets/files/16/0769_trattato_libia_2.pdf, 1.12.2013.

⁴⁷ Protocollo di attuazione dell'Accordo di collaborazione fra Italia e Libia del (29) dicembre 2007, Tripoli, 4. 2. 2009.

Způsob implementace

Podle Protokolu podepsaného v roce 2007 se Itálie zavázala dočasně poskytnout šest lodí s posádkou za účelem střežení nejčastějších migračních tras (jak v libyjských, tak v mezinárodních vodách) a hlídkování podél libyjského pobřeží v místech, odkud imigranti nejčastěji odplouvali. Obsazení těchto lodí měl pokrývat libyjský personál společně s personálem italské policie, který měl zajistit proškolení libyjské části posádky, technickou asistenci a údržbu lodí.⁴⁸ V horizontu tří let od podepsání protokolu měla italská vláda Libyi poskytnout 3 hlídkovací lodě, které by nahradily tři z italských zapůjčených lodí. Po uplynutí tří let by se dle protokolu mělo provést společné zhodnocení dosavadní úspěšnosti operace. V případě pozitivního výsledku by pak italská strana poskytla Libyi další tři plavidla, která by posléze nahradila zbylé tři hlídkovací lodě, zapůjčené italskou stranou. Itálie se v protokolu taktéž zavazuje k větší aktivitě v rámci EU na podporu financování systému střežení libyjských hranic. Libye naopak přislíbila jednání se zeměmi původu imigrantů za účelem omezení fenoménu nelegální imigrace a možnosti repatriace. Obě země v protokolu vyjádřily podporu rozvojovým projektům, čelícím problematice nelegální imigrace, a to jak v zemích původu imigrantů, tak v samotné Libyi.

Smlouva o přátelství nejenže potvrdila znění Protokolu z konce roku 2007, ale zároveň rozvinula koncept střežení libyjských hranic. Obě strany se ve smlouvě zavázaly k podpoře systému kontroly pozemních libyjských hranic, jehož vývoj a výroba měly být svěřeny italským firmám. Náklady na tento systém měla z 50% uhradit Italská republika a o dalších 50% měla požádat fondy EU.⁴⁹

V aktualizaci Protokolu z roku 2007, podepsaného v únoru 2009, bylo dále specifikováno, že kontrolu jižní libyjské hranice bude provádět italská společnost Selex Sistemi Integrati ze skupiny Finmeccanica.⁵⁰

⁴⁸ Protocollo tra la Repubblica Italiana e la Gran Giamahiria Araba Libica Popolare Socialista, Tripoli, 29. 12. 2007, dostupné na:

http://www.meltingpot.org/IMG/pdf/PROTOCOLLO_BASE_ITALIA_LIBIA_2007.pdf, 1. 12. 2013.

⁴⁹ Trattato di amicizia, partenariato e cooperazione tra la Repubblica italiana e la Grande Giamahiria araba libica popolare socialista, Bengasi, 30. 8. 2008, dostupné na:

http://www.interno.gov.it/mininterno/export/sites/default/it/assets/files/16/0769_trattato_libia_2.pdf, 1.12.2013.

⁵⁰ Roberto Maroni, La prossima settimana si costituirà un'unità di coordinamento italo-libica per il pattugliamento congiunto, Ministero dell'interno, 4. 2. 2009, dostupné na:

http://www.interno.gov.it/mininterno/export/sites/default/it/sezioni/sala_stampa/notizie/rapporti_internazi_onali/0542_2009_02_04_firmato_a_tripoli_protocollo_imm_cland.html_1706701255.html, 1. 12. 2013.

Aktualizace Protokolu také počítala se zahájením společných operací (námořních hlídek) ještě do konce února 2009.⁵¹

Zatímco v roce 2008 počet nelegálních imigrantů vyloděných na pobřeží Itálie vystoupal na 36 951 osob, v roce 2009 po zahájení spolupráce s Libyí klesl na „rekordních“ 9 573 osob, což značí pokles o zhruba tři čtvrtiny.⁵² Data pro rok 2010 hovoří o dalším poklesu. V období od 1. 8. 2009 do 31. 7. 2010 se italského pobřeží podařilo dosáhnout „pouhým“ 3 499 osobám.⁵³ Implementace přijatých opatření byla z hlediska primárního cíle, tedy omezení nelegální imigrace přes Středozemní moře, jednoznačně úspěšná.

4.2. Oblast ekonomické spolupráce

Identifikace problému

Normalizace vztahu Libye s mezinárodním prostředím, odehrávající se v posledních desetiletích, měla logicky za následek oslabení privilegovaného postavení Itálie v Libyi.⁵⁴

Zatímco v roce 2002 byla Itálie s 42,8% největším libyjským odběratelem, v roce 2006 její podíl na libyjském exportu do zahraničí klesl na 37,4%. V italském exportu do Libye byl pokles ještě markantnější, a to z 25% za rok 2002 (z celkově vyváženého italského zboží do zahraničí) na 14% v roce 2006.⁵⁵ Libye zastává pro Itálii těžce nahraditelnou roli, a to především z hlediska zajištění energetické bezpečnosti země, jelikož se jedná o prvního italského dovozce ropy a třetího největšího dovozce zemního plynu. Rostoucí světová poptávka po ropných produktech a fakt, že Libye již nebyla v mezinárodní izolaci, významně zvýšily počet partnerů, kteří začali projevovat o libyjskou ropu zájem. Obdobná situace následovala i v dalších sektorech

⁵¹ Ibidem.

⁵² Alessia Di Pascale, Bruno Nascimbene, La politica dell'immigrazione, in: Alessandro Colombo, Ettore Greco, La politica estera dell'Italia, edizione 2012, IAI/ISPI, Il Mulino 2012, str. 119.

⁵³ Virginia Piccolillo, La Caritas: aumentano i clandestini. Il Viminale: no, sbarchi calati del 90%, Corriere della Sera, 10 agosto 2010, str. 22.

⁵⁴ Varvelli, L'Italia, la Libia e l'indebolimento del rapporto privilegiato, str. 2.

⁵⁵ Ibidem.

jako například ve stavebnictví. Se vstupem Číny na libyjský trh bylo pro Itálii čím dál složitější čelit této značně levnější konkurenci.

Formulace možností

Itálie se v případě Libye snažila vždy o co nejkomplexnější řešení. Jednou z možností, jak zlepšit upadající postavení italských společností na libyjském trhu, bylo nabídnout část jejich akcií libyjským investorům – potažmo státem vlastněným společností.⁵⁶ Tímto krokem by si Itálie pojistila svou budoucnost na libyjském trhu, jelikož úspěch jejich společností by byl zároveň i úspěchem libyjským. Libye by zároveň jako akcionář měla přístup k „know how“ jednotlivých výrobních technologií a postupů v různých sektorech (energetika, finance, infrastruktura atd.), které by později mohla uplatnit u vlastních projektů. Velkou výhodou Itálie oproti jiným konkurenčním aktérům, byla dobrá znalost libyjského prostředí, zvyklostí a také dobrá pověst produktů „made in Italy“ v Libyi. Z hlediska energetiky Itálie potřebovala i nadále udržet svou vedoucí pozici v oblasti těžby. Jediným způsobem, jak si své postavení pojistit, bylo podepsání strategických smluv ohledně průzkumu a těžby ropy na co možná nejdelší časové období.

Vzhledem k povaze libyjského režimu se jako další možnost, jak udržet italské společnosti na libyjském trhu, jevílo „otevřené přátelství“ vůči Kaddáfimu. V době, kdy stále většina zemí hleděla na Kaddáfího režim „skrz prsty“, mohla veřejná deklarace přátelství a podpory jeho režimu ze strany státu jakým je Itálie, vynést jisté výhody.

Výběr strategie

Itálie v případě ekonomické spolupráce zvolila kombinaci všech výše formulovaných možností. V první řadě je třeba zmínit nadstandardní vztah mezi tehdejšími praktickými vůdci Itálie, Silviem Berlusconiem, a vůdcem Libye, Muammarem Kaddáfim, který platil pro velkou část tohoto zkoumaného období.⁵⁷ Význam tohoto vztahu se velmi diskutuje především v souvislosti s uzavřením Smlouvy

⁵⁶ Varvelli, *Dentro la tenda*, str. 1.

⁵⁷ Více o nadstandardních vztazích a společných obchodních zájmech Kaddáfího a Berlusconiho např. zde: John Hooper, *The Gaddafi-Berlusconi connection*, *The Guardian*, 4. 9. 2009, dostupné na: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2009/sep/04/gaddafi-berlusconi-business>, 2. 12. 2013.

o přátelství. Jednání o této dohodě se prakticky neúspěšně táhla od oficiálního oteplení vztahů mezi Itálií a Libyí v roce 1998. Úspěch jednání je připisován především nové Berlusconiho strategii vůči libyjskému vůdci. Na rozdíl od svých předchůdců se rozhodl ve věci uzavření smlouvy angažovat osobně a začít vyjednávat znovu od nuly přímo s Muammarem Kaddáfim. Tento přístup přinesl své ovoce v podobě konečného uspořádání a uzavření koloniální minulosti Itálie, tedy Smlouvy o přátelství, partnerství a spolupráci, jedné z politicky nejdůležitějších smluv mezi Itálií a Libyí. Jak již bylo uvedeno, Itálie se potýkala s problémem ohrožení svého privilegovaného postavení v Libyi a Smlouva o přátelství nesledovala pouze zájem konečně odškodnit Libyi za léta vojenské okupace, ale i její vlastní ekonomický zájem. Zatímco se hlava II zmíněného dokumentu věnuje uzavření a vypořádání se s minulostí, hlava III naopak hledí do budoucnosti. V této části se smluvně ujednává spolupráce a partnerství mezi oběma státy v strategických sektorech jako energetika, vývoj a sdílení technologií, průmysl a obchod.⁵⁸

Politika otevřeného přátelství vůči libyjskému vůdci se ukázala prospěšnou i pro velké společnosti operující na libyjském trhu. Nebylo to však pouze přátelství, co umožnilo italské ropné společnosti Eni prodloužit kontrakty na těžbu a průzkum ropných a plynových ložisek, ale i fakt, že Itálie vyhověla předem deklarovanému zájmu Libye o odkup akcií této ropné společnosti.⁵⁹

Obecně se tedy dá říci, že Itálie zvolila strategii založenou na osobních vazbách politických špiček obou států v kombinaci s ekonomickými výhodami, jakými byly rozsáhlé investice do libyjské infrastruktury a možnost vstupu libyjských investorů do nejuspěšnějších italských podniků.

⁵⁸ Trattato di amicizia, partenariato e cooperazione tra la Repubblica italiana e la Grande Giamahiria araba libica popolare socialista, Bengasi, 30. 8. 2008, dostupné na: http://www.interno.gov.it/mininterno/export/sites/default/it/assets/files/16/0769_trattato_libia_2.pdf, 1.12.2013.

⁵⁹ Iacovino, I rapporti bilaterali tra Italia e Libia alla luce del trattato di amicizia, str. 3.

Způsob implementace

Hlavním politickým prostředkem implementace italské strategie vůči Libyi se stala již zmiňovaná Smlouva o přátelství, partnerství a spolupráci, podepsaná dne 30. srpna 2008 v Bengházi předsedou italské vlády Silviem Berlusconiem a vůdcem Velké libyjské džamáhírije Muammarem Kaddáfim. Tato smlouva předpokládala velký objem zakázek pro italské společnosti, jako např. výstavbu 200 bytových jednotek a dalších projektů především infrastruktúrního rázu (dálnice, metro), jejichž celková hodnota měla dosáhnout 5 miliard dolarů.⁶⁰ Zde je důležité podotknout, že tyto zakázky měly být financovány přímo z Itálie, jako odškodnění za její koloniální působení na libyjském území. Fondy, které měly financování zajišťovat, měly být v tomto případě řízeny přímo z Itálie, čímž si Itálie nepřímou pojištění angažmá svých firem na budoucích projektech. V oblasti energetiky se ukázala být klíčovou strategická smlouva o spolupráci mezi italskou společností Eni a jejím libyjským protějškem NOC, podepsaná dne 16. října 2007, potvrzující italskou společnost Eni jako mezinárodního hráče číslo jedna v oblasti těžby v Libyi.⁶¹ Praktickým důsledkem strategického partnerství v oblasti energetiky pak bylo uzavření šesti dohod „Exploration and Production Sharing Agreement“, známých též pod zkratkou Epsa IV, které prodloužily působení Eni v Libyi v sektoru těžby ropy do roku 2042 a v sektoru těžby zemního plynu do roku 2047.⁶² Smlouva taktéž předpokládala zdvojnásobení objemu zemního plynu (z 8 miliard m³ za rok na 16 miliard m³), exportovaného do Itálie společným plynovodem Greenstream.⁶³

Další ze série důležitých kontraktů mezi Itálií a Libyí, byly uzavřeny v roce 2009 v rámci spolupráce na poli obrany a nového vyzbrojování Libye. Jednalo se o 10 helikoptér typu AW109 Power a AW119 Koala italské společnosti Augusta – Westland, které měly doplnit libyjský armádní arzenál.⁶⁴ Od společnosti Alenia Aeronautica pak Libye vyjádřila zájem odkoupit hlídkovací letoun ATR-42MP Surveyor určený pro hlídkování nad Středozemním mořem a dva letouny ATR 42-500 určené pro libyjské

⁶⁰ Trattato di amicizia, partenariato e cooperazione tra la Repubblica italiana e la Grande Giamahiria araba libica popolare socialista, Bengasi, 30. 8. 2008, dostupné na: http://www.interno.gov.it/mininterno/export/sites/default/it/assets/files/16/0769_trattato_libia_2.pdf, 1.12.2013.

⁶¹ Eni e Libyan National Oil Corporation firmano accordo strategico per lo sviluppo di progetti congiunti nella produzione di gas e petrolio in Libia, Eni, Comunicati Stampa e Note Stampa, 16. 10. 2007, dostupné na: http://www.eni.com/it_IT/media/comunicati-stampa/2007/10/eni-libyan-national-oil-16-10-07.shtml, 3. 12. 2013.

⁶² Ibidem.

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ Iacovino, I rapporti bilaterali tra Italia e Libia alla luce del trattato di amicizia, str. 3.

aerolinky.⁶⁵ Pozemní vojenský arzenál Libye měly dále doplnit armádní vozy Lince od společnosti Iveco, jež patří do skupiny Fiat.

Úspěch si připsala také italská skupina Finmeccanica (mezi jejíž akcionáře patřil mimo jiné i jeden z libyjských investičních fondů). Kromě vývoje systému na střežení jižní libyjské hranice jednou ze svých společností Selex Sistemi Integrati, který jí byl přidělen v rámci Smlouvy o přátelství, získala během roku 2010 možnost podílet se v rámci joint venture s Libyan Investment Authority na projektu investic v oblasti průmyslu a obchodu v Libyi a dalších afrických zemích.⁶⁶

Zvolená strategie veřejně deklarovaného přátelství vůči libyjskému režimu a samotné osobě libyjského vůdce Muammara Kaddáfího ve spojení s příslibem masivních investic, pomohla Itálii opětovně upevnit svůj status privilegovaného partnera. Až do konce zkoumaného období (leden 2011) si Itálie udržela první pozici v rámci libyjského exportu, a stejně tak zůstala nejdůležitějším libyjským importérem.⁶⁷

5. Italská politika vůči Libyi během občanské války

Italská zahraniční politika čelila na počátku roku 2011 nečekanému politickému vývoji v oblasti Středomoří. Prvotní reakce italské vlády na počínající nepokoje se nesly v duchu protiteroristické a pacifistické rétoriky. Tehdejší ministr zahraničních věcí Franco Frattini se v jednom z komentářů pro italský deník *Corriere della Sera* vyjádřil následovně: „Prioritou číslo jedna je prevence proti islámskému fundamentalismu a zárodkům terorismu.“⁶⁸ Italská vláda se tehdy obávala především narušení stability severoafrických zemí, která byla po desítky let udržována prostřednictvím autoritativních, ale především laických režimů, které fungovaly jako jistá záruka proti rozšíření islámského fundamentalismu, a to i směrem do Evropy.

⁶⁵ Iacovino, I rapporti bilaterali tra Italia e Libia alla luce del trattato di amicizia, str. 3.

⁶⁶ Ibidem.

⁶⁷ Ministero dello sviluppo economico, Osservatorio economico Africa, Libia, posizione occupata dall'Italia come fornitore e cliente della Libia e relativa quota di mercato, fonte: elaborazioni Osservatorio economico s udati FMI-DOTS, gennaio 2012, dostupné na: http://www.mincomes.it/osservatorio_economico/africa/indicatori%20libia%2020_02_2012.pdf, 3. 12. 2013.

⁶⁸ Alessandro Colombo, Arturo Varvelli, L' Italia e la crisi libica, in: Alessandro Colombo, Ettore Greco, La politica estera dell'Italia, edizione 2012, IAI/ISPI, Il Mulino 2012, str. 75.

Během ledna 2011 zatím nic nenaznačovalo tomu, že by povstáním mohl podlehnout i Kaddáfího režim. Libye se na rozdíl od ostatních severoafrických zemí těšila na počátku roku 2011 celkem dobrému ekonomickému stavu, který byl daný především výnosy z prodeje ropy a zemního plynu. Kaddáfího režim dokonce jako jeden z mála jemu podobných ukázal schopnost relativně dobré redistribuce prostředků získaných právě prodejem ropy a zemního plynu mezi své obyvatelstvo.⁶⁹ Také snaha Kaddáfího syna Saifa al Islama o reformy (především ekonomického typu) nenaznačovala, že by se případná „demokratizace“ země měla udát bez vědomí samotného vůdce. O necelý měsíc později, ve dnech 15. až 17. února, vypukly první protesty i v Libyi. Ohniskem nepokojů se stala města regionu Kyrenaika, který byl tradičním rivalem Tripolska, ze kterého pocházel Muammar Kaddáfí, a který byl za jeho vlády protěžován na úkor zbývajících dvou regionů. Rozsáhlost a intenzita nepokojů zaskočila velké množství mezinárodních pozorovatelů. Po několika dnech začaly být demonstrace vnímány jako faktor reálně ohrožující stabilitu země.

V prvních dnech vypuknutí krize italská vláda stále předpokládala, že se libyjskému vůdci podaří nepokoje potlačit a že se jedná o pouhý záchvěv revoluce. Nejlépe tento přístup ilustruje prohlášení italského předsedy vlády Silvia Berlusconiho, který se v interview pro italský deník La Repubblica vyjádřil ve smyslu, že nehodlá Kaddáfího obtěžovat, dokud je daná situace stále ve vývoji.⁷⁰ V následujících dnech se italská politika vůči Libyi a především pak jejímu (bývalému) vůdci otočila o 180 stupňů. Situace začala být pro italskou vládu vážnou v momentě, kdy se nepokoje začaly projevat i v řadách armády, libyjského diplomatického sboru a i v samotné vládě. Rezignace libyjského ministra spravedlnosti Mustafy Abdula Džalíla, ministra vnitra Abdula Fataha Júnise, libyjského velvyslance u OSN Abdala Rahmána Šalgama a také libyjského velvyslance ve Spojených státech amerických Aliho Audžaliho, potvrdily formování nové opozice ke Kaddáfího režimu.

Násilné potlačování povstání v Kyrenaice ze strany vládních jednotek, při kterém zahynuly stovky osob, nemohla italská diplomacie dál ignorovat. Postoj, který k vypjaté situaci zaujala, reflektoval širší škálu možných scénářů vývoje situace.

⁶⁹ Colombo, Varvelli, *L' Italia e la crisi libica*, str. 75.

⁷⁰ Libia, la repressione fa più di 100 morti, Berlusconi: "Non disturbo Gheddafi", La Repubblica, 19. 2. 2011, dostupné na: http://www.repubblica.it/esteri/2011/02/19/news/libia_hrw-12640156/, 4. 12. 2013.

Vzhledem k tomu, že stále existoval předpoklad, že se Kaddáfí udrží u moci alespoň v Tripolsku, nebyla zatím zvolena rétorika otevřené kritiky režimu a následné podpory povstalců. Italská vláda sice odsoudila použití síly proti demonstrantům, zároveň se však také vyjádřila ve smyslu, že by se Evropa v této záležitosti neměla více angažovat a už vůbec ne snažit se do Libye tzv. exportovat demokracii.⁷¹ Několik členů vlády se dokonce nechalo slyšet, že zásah Evropy proti Kaddáfimu by mohl vážně ohrozit celistvost země a že pouze Kaddáfí je schopen zemi udržet pohromadě.⁷² Itálie se totiž vážně obávala odtrhnutí regionu Kyrenaika od zbytku Libye, přičemž právě tento region je nejbohatším na nerostné suroviny. Případná autonomie by tak vážně zkomplikovala nejen energetickou budoucnost Itálie.

Italská politika „nezasahování do situace“ se však v Evropě nesečkala s pochopením. Příliš dlouhé vyčkávání pak zbavilo italskou diplomacii šance hrát (jako evropský privilegovaný partner Libye) roli mediátora v nastalém konfliktu. Šance se tak chopili dva tradiční evropské rivalové Itálie v Libyi, Francie a Velká Británie. Obzvláště aktivní byla v případě libyjského povstání Francie, které se necelé dva týdny od propuknutí nepokojů podařilo získat u Rady bezpečnosti OSN rezoluci číslo 1970 ze dne 26. února, zahrnující zmrazení veškerých aktiv vládnoucího režimu, zákaz vycestování pro Kaddáfího a jeho spolupracovníky do zahraničí, a konečně embargo na dodávky zbraní.⁷³

Začátkem března se již italská politická rétorika přiřadila po bok Francie a Velké Británie. Svou zásluhu na tom nesl především prezident Italské republiky Giorgio Napolitano, který byl jedním z prvních italských politiků, který se s odvoláním na dodržování lidských práv veřejně obrátil proti Kaddáfimu. V té chvíli již bylo téměř jasné, že se Kaddáfího nepodaří udržet u moci. Italská diplomacie (paralelně pak Eni) se tedy začala pokoušet o kontakt s nově zformovanou Dočasnou národní přechodnou radou. Na rozdíl od Francie a Velké Británie byla Itálie ponechána v jakési izolaci od hlavních diplomatických vyjednávání o budoucnosti Libye. Výhodou, která ji mohla alespoň částečně vrátit do hry, byla právě působnost Eni, která se rozhodla

⁷¹ Franco Frattini, Sulla Libia l'Europa non deve interferire, interview pro Tg 24 Sky, 21. 2. 2011, dostupné na: http://tg24.sky.it/tg24/politica/2011/02/21/franco_frattini_libia_immigrati_immigrazione_petrolio_divisioni_gheddafi.html, 4. 12. 2013.

⁷² Colombo, Varvelli, L' Italia e la crisi libica, str. 80.

⁷³ United Nations, Security Council, Resolution 1970 (2011), 26 February 2011, dostupné na: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/245/58/PDF/N1124558.pdf?OpenElement>, 6. 12. 2013.

prostřednictvím Dočasné národní přechodné rady v zemi dál distribuovat energie včetně již rafinované ropy.⁷⁴

Opět to byla Francie s Velkou Británií, které u Rady bezpečnosti OSN prosadily (za nepřítomnosti několika států včetně Ruska a Číny) rezoluci číslo 1973 ze dne 17. března 2011, o zřízení bezletové zóny (s výjimkou humanitárních letů) nad libyjským územím.⁷⁵ Rezoluce zároveň nabádala členské státy „k přijetí všech nezbytných opatření k ochraně civilistů a civilních obydlených ploch“, čímž prakticky dala zelenou případnému ozbrojenému útoku proti armádním jednotkám džamáhírje.⁷⁶ Italská vláda zůstávala k přijatým opatřením značně skeptická. Tehdejší ministr zahraničních věcí Franco Frattini během telefonátu s Hillary Clintonovou ohledně postupu v Libyi potvrdil, že Itálie se kvůli své koloniální minulosti nebude aktivně angažovat v zajišťování bezletové zóny v Libyi, ale je ochotna zapůjčit k tomuto účelu své vojenské základny.⁷⁷

Společně s prvním francouzským útokem v rámci operace Unified Protector na Kaddáfího jednotky se opět proměnila i italská rétorika a opět na tom nesl zásluhu prezident Italské republiky. Ten při svém výstupu v italském Turíně při příležitosti oslav 150. výročí sjednocení Itálie oznámil: „ Itálie bude muset v příštích hodinách přijmout těžká a závazná rozhodnutí ohledně nastalé krize v Libyi. Věřím, že Itálie, obzvláště pokud vezmeme v potaz odkaz samotného Risorgimenta (název pro italské sjednocení, pozn.aut.) – který tkví v liberalizaci a sjednocení země, nemůže zastávat indiferentní postoj vstříc systematickému potlačování základních lidských práv a svobod, a to v jakékoli zemi.“⁷⁸ Krátce poté italská vláda odsouhlasila aktivní účast na operaci, jejímž hlavním cílem byla ochrana civilních libyjských území ohrožených útokem Kaddáfího armády. Itálie tak pod mezinárodním tlakem opustila svého „přítele“ Muammara Kaddáfího a postavila se po bok západních mocností s vírou v pozitivní dopad její účasti na budoucí vyjednávání s novou libyjskou vládou.

⁷⁴ Colombo, Varvelli, *L' Italia e la crisi libica*, str. 83.

⁷⁵ United nations, Security Council, Resolution 1973 (2011), 17 March 2011, dostupné na: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/268/39/PDF/N1126839.pdf?OpenElement>, 7. 12. 2013.

⁷⁶ United nations News centre, Security Council authorizes 'all necessary measures' to protect civilians in Libya, 17. 3. 2011, dostupné na:

<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=37808&Cr=libya&Cr1=#.Uqlyp8TuIYN>, 7. 12. 2013.

⁷⁷ Colombo, Varvelli, *L' Italia e la crisi libica*, str. 84.

⁷⁸ Giorgio Napolitano, Intervento del Presidente Napolitano al Teatro Regio, Presidenza della Repubblica, Torino, 18. 3. 2011, dostupné na: <http://www.quirinale.it/elementi/Continua.aspx?tipo=Discorso&key=2129>, 7. 12. 2013.

Důležitou úlohu v obratu italské politiky sehrály Spojené státy americké, které od počátku kritizovaly nečinnost Itálie i podporu Kaddáfího režimu. Necelé dva měsíce od vypuknutí libyjských nepokojů, dne 19. dubna, se poprvé oficiálně setkal italský ministr zahraničních věcí Franco Frattini s předsedou libyjské Dočasné národní přechodné rady, Mustafou Abdulem Džalílem. Během tohoto jednání Džalíl potvrdil, že pokud Itálie uzná radu za legitimního zástupce libyjského lidu, je ochotna ponechat v platnosti veškeré smlouvy, které Itálie v minulosti uzavřela s Kaddáfího režimem.⁷⁹ Od Itálie naopak požadoval pomoc při přechodu země k demokracii a odstranění Kaddáfího z čela země.

Samotný Muammar Kaddáfí reagoval na nový směr italské politiky koncem dubna emotivním prohlášením, ve kterém přirovnal současný stav v Libyi k italské invazi v roce 1911. Přátelství mezi oběma zeměmi prohlásil za zrušené, stejně jako společné ekonomické a finanční zájmy, a vyhlásil Itálii otevřenou válku.⁸⁰

Dne 31. května 2011 podepsala Itálie spolu s Dočasnou národní přechodnou radou v Bengházi memorandum o poskytnutí finančních a energetických prostředků (prostřednictvím Eni a Unicredit) libyjským povstalcům.⁸¹ Dočasná národní přechodná rada se naopak zaručila vytvořit takové podmínky, aby bylo možné dál těžit ropu a vyrábět z ní odpovídající produkty. Působnost Eni v Libyi tak opět napomohla Itálii k získání vyjednávací pozice u nově se formující vlády.

Dne 20. října 2011 rebelové oznámili smrt dosavadního vůdce libyjské džamáhírije, plukovníka Muammara Kaddáfího, který byl zabit poblíž svého rodného města Syrta. Pro italskou diplomacii představovala jeho smrt uzavření jedné dějinné kapitoly, zároveň ale také znamenala konec privilegovaného partnerství mezi Itálií a Libyí, které bylo do velké míry závislé právě na osobě Muammara Kaddáfího.

⁷⁹ FOCUS-LIBIA: L'Italia lavora al riconoscimento internazionale del CNT, Ministero degli affari esteri, 19. 4. 2011, dostupné na: http://www.esteri.it/MAE/IT/Sala_Stampa/ArchivioNotizie/Approfondimenti/2011/04/20110419_Italia_CNT.htm, 8. 12. 2013.

⁸⁰ Giusi Fasano, Il Colonnello: porto la guerra in Italia L' ultimo figlio ucciso dalle bombe Nato, Corriere della Sera, 1. 5. 2011, str. 2-3, dostupné na: http://archiviostorico.corriere.it/2011/maggio/01/Colonnello_porto_guerra_Italia_ultimo_co_8_110501015.shtml, 8. 12. 2013.

⁸¹ Colombo, Varvelli, L' Italia e la crisi libica, str. 90.

6. Italská politika vůči Libyi v letech 2011 až 2013

Druhé zkoumané období je charakteristické velkou změnou jak pro Itálii, tak pro celý svět. Arabské jaro, které se jako vlna přehnalo přes státy Severní Afriky a mělo za následek svržení do té doby stabilních, ač nedemokratických režimů, s sebou smetlo i 42 let trvající libyjskou diktaturu. Personálními změnami prošla i italská vláda, jejíž dřívější předseda Silvio Berlusconi podal na podzim roku 2011 demisi. Následovala úřednická vláda premiéra Maria Montiho, jejímž úkolem bylo dovést Itálii k novým volbám. Společné volby do poslanecké sněmovny i senátu se konaly 24. a 25. února 2013 a skončily patem. Výhodiskem z této povolební situace se stala široká koalice stran Lidu svobody a Demokratické strany vedená novým premiérem Enricem Lettou.

Italská politika se musela v tomto období potýkat s dynamickým vývojem událostí, který měl přímý dopad na její strategické zájmy v Libyi. Stabilizace situace v Libyi spojená s přechodem k demokracii byla komplikovanější, než se zpočátku zdálo. Hlavním problémem se ukázala být legitimita vlády, která byla během tohoto období několikrát zpochybněna jak rebely, bojujícími v občanské válce proti Kaddáfího armádě, tak separatisty, působícími v jednotlivých regionech (především v Kyrenaice).

6.1. Oblast nelegální imigrace

Identifikace problému

Italská republika se od začátku roku 2011 musela potýkat s velkým nárůstem nelegálních imigrantů, připlouvajících na její území v důsledku nepokojů v Severní Africe. Statistiky uvádí, že pouze v období od 1. ledna 2011 do 31. července 2011 se v důsledku občanských nepokojů v Libyi přeplavilo do Itálie na 23 267 osob a dalších 24 769 jich do Itálie uprchlo z Tuniska.⁸² Zatímco se situace v Tunisku stabilizovala ještě během roku 2011, situace v Libyi zůstávala i nadále napjatá. Dne 5. dubna podepsal italský ministr vnitra Roberto Maroni se svým tuniským protějškem Habíbem Essidem dohodu ohledně zvýšené kontroly migračních tras a spolupráci v repatriaci uprchlíků, která začala být prakticky ihned uplatňována.⁸³ Hlavním problémem se tak

⁸² Di Pascale, Nascimbene, La politica dell'immigrazione, str. 119.

⁸³ Ibidem., str. 125.

stala situace v Libyi. Kvůli porušení Smlouvy o přátelství, partnerství a spolupráci (ve které Itálie v článku 4 deklarovala, že nedovolí použití svého území k jakémukoli aktu agrese namířeného proti Libyi⁸⁴), nemohla Itálie dále počítat s libyjskou asistencí, což znamenalo konec italského systému kontroly nelegální imigrace.

Po skončení občanské války se ukázala být největším problémem nestabilní vnitropolitická situace v Libyi. Libyjská vláda se soustředila především na upevnění moci a na stabilizaci situace uvnitř státu, přičemž nebyla schopna převzít kontrolu nad celým libyjským teritoriem a zvláště nad kontrolou hranic, čehož začaly hojně využívat organizace zabývající se trestnou činností, mj. i pašováním osob.⁸⁵ Počet nelegálních imigrantů, proudících přes Středozemní moře do Itálie, tak opět rapidně vzrostl (viz tabulka 2), čímž vytvořil nečekaný tlak na italská migrační a detenční centra a azylový systém obecně.

Tabulka 2 – Počet nelegálních imigrantů, kteří se vylodili na pobřeží Itálie (Středozemní migrační trasa)

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	Září 2013
Počet celkem	39 800	11 000	4 500	64 300	15 900	31 000

Zdroj: Update on central mediterranean route, Illegal border crossings on the Central Mediterranean route (including Puglia and Calabria) in numbers, Frontex, dostupné na: <http://www.frontex.europa.eu/news/update-on-central-mediterranean-route-5wQPW>, 9.11.2013

Formulace možností

Italská politika se v řešení nastalé krize potýkala s omezenou škálou prostředků, danou nestandardními podmínkami, jakými byly probíhající ozbrojený konflikt na libyjském území a sporná legitimita dočasné libyjské vlády. Tyto faktory komplikovaly dosažení kvality italsko-libyjské spolupráce na předkrizové úrovni.

⁸⁴ Trattato di amicizia, partenariato e cooperazione tra la Repubblica italiana e la Grande Giamahiria araba libica popolare socialista, Bengasi, 30. 8. 2008, dostupné na: http://www.interno.gov.it/mininterno/export/sites/default/it/assets/files/16/0769_trattato_libia_2.pdf, 1.12.2013.

⁸⁵ Sara Bottin, Le politiche migratorie nazionali e il caso Italia – Libia, *Europae*, 6. 11. 2013, dostupné na: <http://www.rivistaeuropae.eu/esteri/esterni/le-politiche-migratorie-nazionali-e-il-caso-italia-libia/2/>, 10. 12. 2013.

První variantou řešení krize bylo zapojení Evropské unie, konkrétně Frontexu, do procesu boje proti nelegální imigraci. V dopisu zasláném Evropské komisi počátkem února 2011 Itálie navrhla přeměnu Frontexu v operativní jednotku, která by aktivně střežila hranice, vedla identifikační a detenční centra, zabývala by se otázkou udělování azylu nebo repatriací, a to na celoevropské úrovni.⁸⁶ Zároveň zdůraznila nutnost vytvoření jednotného evropského azylového systému, a to nejpozději do roku 2012.

Další z možností, jak reagovat na nárůst nelegálních imigrantů, migrujících z Libye přes Středoziemní moře do Itálie, byla snaha o obnovení bilaterálních smluv a aktivní spolupráce obou zemí proti fenoménu nelegální imigrace.

Výběr strategie

Itálie si byla vědoma možného selhání, pokud by se rozhodla nastalou situaci řešit pouze na bilaterální úrovni. Zvolená strategie tak zahrnovala spolupráci jak s nově formovanou libyjskou vládou, tak s Evropskou unií.

V rámci Evropské unie se 25. října 2011 podařilo přijmout nové nařízení 1168/2011, které měnilo stávající podmínky Agentury pro řízení operativní spolupráce na vnějších hranicích členských států Evropské unie (Frontex) tak, aby mohly být posíleny její operativní schopnosti.⁸⁷

Nutnost rychlého zásahu během roku 2011 donutila Itálii upustit od dříve upřednostňované bilaterální spolupráce s Libyí (která kvůli občanským nepokojům nebyla možná) a intervenovat tak prostřednictvím Evropské unie. Jako prostředek měla posloužit námořní operace ve Středozemním moři pod patronátem Frontexu, nesoucí jméno Hermes 2011.

Italská diplomacie se však stále pokoušela i o obnovení bilaterální spolupráce s Libyí. Její strategie by se dala shrnout jako intenzivní snaha o navázání na předkrizovou spolupráci. V červnu 2011 byla mezi Dočasnou národní přechodnou radou a italskou vládou podepsána Dohoda o výměně informací, jejíž text nebyl nikdy oficiálně zveřejněn. Tato dohoda měla navazovat na dřívější spolupráci obou států

⁸⁶ Di Pascale, Nascimbene, *La politica dell'immigrazione*, str. 119.

⁸⁷ NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) č. 1168/2011 ze dne 25. října 2011, dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:304:0001:0017:CS:PDF>, 10. 12. 2013.

v oblasti výměny informací o nelegálních migračních trasách a kriminálních organizacích, zabývajících se pašováním osob a falzifikováním osobních dokumentů.⁸⁸ V prosinci roku 2011 se italská vláda naposledy pokusila o reaktivaci Smlouvy o přátelství, partnerství a spolupráci z roku 2008, a to při příležitosti setkání nového italského premiéra Maria Montiho s libyjským předsedou Dočasné národní přechodné rady Mustafou Abdulem Džalílem v Římě. Ačkoli se obě strany během jednání ústně vyslovily pro obnovení smlouvy, fakticky se tak nikdy nestalo. Zatím poslední oficiální bilaterální smlouvou v oblasti nelegální imigrace se stala dohoda uzavřená italskou ministryní vnitra Annou Marií Cancellieriovou a jejím libyjským protějškem Favzím Abdilálím v dubnu 2012. Obsahem smlouvy bylo opětovné navázání spolupráce při výcviku libyjských policistů a pohraničních strážců, výstavba nového migračního centra v Kufě na Súdánské hranici, a především zesílená ochrana hranic.⁸⁹ Výsledkem zatím poslední iniciativy Italské republiky ve snaze omezit proud nelegálních imigrantů z území Libye bylo oznámení nové smlouvy o imigraci na setkání premiérů Letty a Zajdána dne 4. července 2013. Tato smlouva předpokládá závazek Libye ve věci střežení své jižní hranice s Čadem a s ním spojenou kontrolu proudění nelegálních imigrantů.⁹⁰

Vybraná strategie vůči Libyi reflektovala snahu Italské vlády o opětovné obnovení spolupráce, která by byla efektivní a zároveň by neporušovala lidská práva a svobody. Vzhledem k situaci, ve které se Libye nacházela, po ní Itálie nemohla požadovat žádné významné závazky a zapojení, čemuž odpovídá charakteristika i náplň výše zmíněných dohod.

Způsob implementace

Itálie se na počátku roku 2011 zapojila společně s dalšími členskými státy EU do speciální operace pod patronátem evropské agentury Frontex s názvem Hermes 2011. Od 20. února 2011, kdy byla operace pod vedením Itálie zahájena, byla ve Středozemním moři nasazena část vzdušných a námořních jednotek Itálie a Malty za

⁸⁸ Di Pascale, Nascimbene, *La politica dell'immigrazione*, str. 133.

⁸⁹ Processo verbale della riunione tra il ministro dell'interno della Repubblica italiana ed il ministro dell'interno della Libia, Tripoli, 3. 4. 2012, dostupné na: <http://www.stranieriinitalia.it/images/accordolibia18giu2012.pdf>

⁹⁰ Enrico Oliari, Roma. Incontro tra il libico Ali Zeidan ed Enrico Letta, per stabilizzare e ricostruire la Libia, *Notizie geopolitiche*, 4. 7. 2013, dostupné na: <http://www.notiziegeopolitiche.net/?p=30665>, 10. 12. 2013.

účelem společných hlídek, které nahradily dříve fungující hlídky italsko-libyjské. Do Itálie se také přesunula dvacítka specialistů z různých členských států, která měla pomáhat s identifikací imigrantů a určováním jejich statusu v italských migračních centrech.⁹¹ Původně se předpokládalo ukončení mise k 31. březnu 2011, kvůli eskalaci situace v Libyi se však rozhodlo o jejím prodloužení až do konce srpna 2011, přičemž do rizikové zóny byla nově začleněna i Sardinie.⁹²

Kromě hlídek nad Středozemním mořem bylo cílem operace i shromáždění informací, které by vedly k analýze, jež by určila nejčastější národnosti nelegálních imigrantů a zemí, odkud odplouvají, a která by následovně mohla pomoci při řešení problému nelegální imigrace ve Středomoří. Dalším cílem operace byla snaha o zabránění vstupu teroristických a kriminálních organizací na území Evropské unie, jelikož existoval předpoklad, že by tyto organizace mohly využít propustnosti libyjských hranic k nepozorovanému vstupu na území Evropské unie.⁹³

Poněkud problematické se stalo naplňování dohod s Libyí, která, jak již bylo řečeno, procházela v daném období složitou tranzicí. Vzhledem ke spíše deklaratorní povaze dokumentů a malému prostoru pro provádění reálných zásahů zde není možné posoudit způsob a ani úspěšnost jejich implementace.

Celkově se dá říci, že se italská politika vůči Libyi v oblasti nelegální imigrace v období po pádu Muammara Kaddáfího orientovala spíše na spolupráci budoucí, než na aktuální řešení problému, což se projevilo především během roku 2013, kdy po krátkém poklesu v roce 2012 opět masivně vzrostl počet nelegálních imigrantů vyloděných na území Itálie (viz tabulka 2).

⁹¹ Společná operace Hermes brání nelegální migraci, MZV ČR, 20. 3. 2011, dostupné na: http://www.mzv.cz/representation_brussels/cz/udalosti_a_media/spolecna_operace_hermes_brani_nelegalni.html, 10. 12. 2013.

⁹² Di Pascale, Nascimbene, La politica dell'immigrazione, str. 121.

⁹³ Di Pascale, Nascimbene, La politica dell'immigrazione, str. 121.

6.2. Oblast ekonomické spolupráce

Identifikace problému

Stejně jako v oblasti nelegální imigrace, i v ekonomické spolupráci byla problémem číslo jedna trvajícím nestabilita země.⁹⁴ Pokud by v Libyi zavládla anarchie, přišla by Itálie nejen o svého nejvýznamnějšího dodavatele ropy a zemního plynu, ale i o velkou část svých investic. Stejně nebezpečným scénářem by bylo převzetí moci radikálními islamisty, jejichž protizápadní politika by se rozhodně neslučovala s působením západních společností. Taktéž pokračující útoky na těžbařské oblasti libyjskými milicemi, které neuznávají nově nastolený režim, mohly do budoucna ohrozit italský zájem číslo 1 - ropnou produkci v zemi.

Italská politika stála před nelehkým úkolem obnovit ekonomickou spolupráci obou zemí, která byla v minulosti výrazně personifikována (vztah Berlusconi – Kaddáfí) a vrátit se zpět na pozici hlavního ekonomického partnera. Právě italské přátelství se svrženým režimem komplikovalo startovní pozici Itálie při vyjednávání s novou vládou, která se proti němu snažila vymezit. Jednou z prvních změn, které předznamenaly nový kurz libyjské vlády v ekonomické oblasti, bylo úplné zrušení všech zahraničních investic.⁹⁵ Tímto krokem si chtěla libyjská vláda zajistit dostatek prostředků pro provedení nutných reforem a zároveň ukázat, že je pro ni prioritní situace uvnitř státu.

Itálie se v tomto období navíc potýkala se zvýšeným zájmem ostatních zemí (především Francie, Velké Británie, Kataru a Spojených států) a jejich společností působících v Libyi, které ve změně režimu vycítily příležitost pro své vlastní ekonomické záměry.⁹⁶ Tato staronová konkurence, která se angažovala v občanské válce po boku povstalců, a na rozdíl od Itálie nebyla spojována s bývalým režimem, tak začala nepřímo ohrožovat italské ekonomické zájmy v Libyi.

⁹⁴ Massimo Campanini, Valeria Talbot, Arturo Varvelli, *Mediterraneo e Medio Oriente*, in: Alessandro Colombo, Ettore Greco, *La politica estera dell'Italia*, edizione 2013, IAI/ISPI, Il Mulino 2013, str. 73.

⁹⁵ *Ibidem*, str. 72.

⁹⁶ Varvelli, Pelosi, *Dopo Gheddafi*, str. 70.

Formulace možností

K zajištění stability země mohla Itálie přispět několika způsoby. První možností bylo využití vlastních demokratických zkušeností s fungováním státu a pomoci tak při formování demokratických institucí na libyjském území. K posílení pozice libyjské vlády mohlo pomoci i vybudování nových ozbrojených jednotek - armády a policie, loajálních „nové Libyi“.⁹⁷

Klíčovým se z hlediska stability země stalo odzbrojení povstalců, kteří se angažovali v konfliktu a ohrožovali demokratický vývoj v zemi. Bezpečnost, a to jak fyzická, tak právní, byla určující pro italské investory mající zájem o svůj podíl na rekonstrukci státu.

Úkolem italské politiky v nové Libyi bylo především upevnění pozice, zvláště po sérii zvratů, kterými prošla od vypuknutí nepokojů. K tomu jí pomohla energetická společnost Eni, která jako jediná nebyla pro masivnost a povahu svého působení v Libyi ohrožena změnou tamního režimu. Vzhledem k faktu, že velká část nových libyjských politiků, majících vliv na formující se ekonomickou orientaci země, dříve působila v ropném průmyslu (do značné míry ovládaném Eni), mohla Itálie těžit z jisté „familiarity“, která jí pomohla zajistit lepší postavení v nově se formujícím ekonomickém systému Libye.⁹⁸

Vzhledem k aktivnější politice italských konkurentů bylo třeba aktivizovat i italskou politiku, která dál nemohla spoléhat na nadstandardní vztah, který s Libyí udržovala v minulosti. Pro posílení své pozice z hlediska ekonomické spolupráce mohla Itálie zapojit nejrůznější organizace, zabývající se obchodováním s Libyí, které by mohly poskytnout podporu italským malým a středním podnikům se zájmem o vstup na libyjský trh.

⁹⁷ Business forum Italia-Libia -Terzi: sostegno a transizione e opportunità di crescita, Ministero degli affari esteri, Approfondimenti, 11. 1. 2013, dostupné na: http://www.esteri.it/MAE/IT/Sala_Stampa/ArchivioNotizie/Approfondimenti/2013/01/20130111_foumitlibia.htm?LANG=IT, 12. 12. 2013.

⁹⁸ Varvelli, Il petrolio libico tra incertezze politiche e nuova concorrenza internazionale, ISPI Analysis, n. 87, december 2011, str. 7.

Ve hře byla stále možnost obnovení Smlouvy o přátelství, partnerství a spolupráci, popřípadě nové mezivládní smlouvy, které by definovaly budoucnost ekonomické spolupráce mezi oběma státy.

Výběr strategie

Itálie zvolila na rozdíl od dřívější strategie, založené na téměř osobní spolupráci Kaddáfího a Berlusconiho, postup normalizace zahraniční politiky na základě bilaterálních vztahů, založených především na snaze o stabilizaci země a obnovení oboustranně výhodné spolupráce.⁹⁹

První známkou změny strategie bylo, že snaha italské vlády o pokračování italsko-libyjských vztahů z dob před krizí se přesunula k deklaraci o nové diskontinuitě italsko-libyjských vztahů.¹⁰⁰ Diskontinuita v tomto smyslu odkazuje na nový směr italské politiky vůči Libyi, vyhraňující se proti dřívějšímu přátelství s padlým libyjským vůdcem.

Itálie ve snaze o stabilizaci Libye začala aktivně spolupracovat s dalšími mezinárodními aktéry. Ministr zahraničních věcí Giulio Terzi charakterizoval pozici Itálie ve snaze o stabilizaci země pro časopis *Foreign Policy* následovně: „Na prvním místě je třeba lobovat za větší aktivitu mezinárodní společnosti v procesu formování nové, bezpečné Libye. Na druhém místě je třeba poskytnout libyjské vládě prostředky pro formování a školení osob, zapojených do procesu rekonstrukce státní správy. A za třetí je třeba podpořit orientaci nové Libye směrem k euro-atlantické alianci.“¹⁰¹ Zde je patrná změna rétoriky oproti předchozímu období, kdy byla upřednostňována bilaterální forma spolupráce na úkor spolupráce multilaterální.¹⁰²

Strategie, zvolená ve věci přímých italských ekonomických zájmů v Libyi, naopak reflektovala zvýšenou aktivitu ostatních mezinárodních aktérů, kteří ve změně režimu viděli příležitost pro získání lepšího postavení. Itálie, vědoma si své oslabené pozice dané jak přátelstvím s minulým režimem, tak jejím zpočátku laxním účinkováním

⁹⁹ Massimo Campanini, Valeria Talbot, Arturo Varvelli, *Mediterraneo e Medio Oriente*, in: Alessandro Colombo, Ettore Greco, *La politica estera dell'Italia*, edizione 2013, IAI/ISPI, Il Mulino 2013, str. 72.

¹⁰⁰ Varvelli, Pelosi, *Dopo Gheddafi*, str. 72.

¹⁰¹ Campanini, Talbot, Varvelli, *Mediterraneo e Medio Oriente*, str. 73.

¹⁰² Arturo Varvelli, *L'Italia verso un nuovo ruolo in Libia*, ISPI, Policy Brief n. 233, luglio 2013, str. 6.

v libyjském konfliktu, se rozhodla aktivně angažovat při rekonstrukci libyjského státu v domnění, že tak získá ztracený status libyjského privilegovaného partnera.

Ve věci podpory italských firem se italská zahraniční politika rozhodla zapojit do hry italsko-libyjské ekonomické instituce a organizace jako Italsko-libyjskou obchodní komoru, asociaci Projekt Itálie Libye (APIL) a Italsko-libyjské obchodní fórum.¹⁰³

Zvýšená aktivita doprovázela i politický proces obnovení strategických dokumentů, jakým byla i Smlouva o přátelství, partnerství a spolupráci. Zatímco ještě v prosinci 2011 se zdálo, že obnovení smlouvy nestojí nic v cestě, během jednání v lednu 2012 (jehož výsledkem byla Tripolská deklarace, podepsaná italským premiérem Mariem Montim a libyjským premiérem provizorní vlády Abdar Rahímem Kíbem) již o obnovení „Smlouvy o přátelství“ nepadlo ani slovo.¹⁰⁴ Tripolská deklarace byla jedním z dalších dokumentů, akcentujících nutnost posílení přátelských vztahů a spolupráce mezi oběma zeměmi. Na Tripolskou deklaraci navazovala série prohlášení (např. při příležitosti ustanovení nově zvolené libyjské vlády¹⁰⁵), která měla za cíl ujistit obě strany o společném přátelství a budoucí ekonomické spolupráci.

Způsob implementace

Během summitu G8, konaného dne 18. července 2012 v Severním Irsku, byl formulován plán případného zásahu za účelem stabilizace situace v Libyi, jehož vedení bylo svěřeno právě Itálii. V Libyi mělo být podle plánu nasazeno na 15 000 policistů z řad různých zemí (Itálie, USA, Francie, Velká Británie, Německo), zároveň mělo být zhruba 5000 členů libyjských ozbrojených sil převezeno na Sicílii a Sardinii, kde by jim byl poskytnut speciální výcvik. Itálie se zároveň zavázala převzít mezinárodní kontrolu nad budováním demokratických institucí, počínaje vytvořením občanského a trestního

¹⁰³ Con il patrocinio all'Associazione progetto Italia-Libia la Camera conferma il suo impegno per la ricostruzione della nuova Libia, Camera commercio italo-libica, News vita camera, 25.10. 2012, dostupné na: <http://www.cameraitalolibica.it/it/archivio-news/news-vita-camera/573-con-il-patrocinio-all-associazione-progetto-italia-libia-la-camera-conferma-il-suo-impegno-per-la-ricostruzione-della-nuova-libia>, 12. 12. 2013.

¹⁰⁴ Campanini, Talbot, Varvelli, Mediterraneo e Medio Oriente, str. 71.

¹⁰⁵ Italia-Libia: Terzi a Tripoli - Grandissima amicizia, stabilità e sicurezza priorità, Ministero degli Affari Esteri, Approfondimenti, 6. 11. 2012, dostupné na: http://www.esteri.it/MAE/IT/Sala_Stampa/ArchivioNotizie/Approfondimenti/2012/11/20121106_ItaliaLibia.htm, 13. 12. 2013.

zákoníku a vytvořením libyjské pohraniční stráže konče.¹⁰⁶ Tato iniciativa zatím nebyla zahájena, nicméně se s ní podle vyjádření premiérů Zajdán a Letty do budoucna počítá.¹⁰⁷

Italsko-libyjskou spolupráci na obnově státu zahájila spolupráce v sektoru letectví. Konkrétně se jednalo o požadavek Libye na vyškolení 140 kontrolorů letového provozu na italské akademii Enav ve Forli, které mělo probíhat od října do prosince roku 2012, a za které Libye zaplatila 1 milion eur.¹⁰⁸ Činnost smíšených ekonomických organizací se během sledovaného období zaměřovala především na propagaci malých a středních italských podniků v Libyi prostřednictvím různých akcí, jako jsou veletrhy a konference.

Pozice Italské republiky jako zahraničního partnera číslo jedna zůstala zachována především v těžbařském sektoru. Těžbařská společnost Eni se v září 2012, necelý rok a půl od vypuknutí krize, dokázala vrátit k předkrizovému objemu těžby a Itálie se tak opět stala první zemí v libyjském exportu ropy.

7. Výsledky komparace

Nelegální imigrace

Pro obě výzkumná období zůstává společná identifikace problému, tedy nárůst nelegálních imigrantů připlouvajících přes Středozemní moře na italské pobřeží. Mění se pouze kontext, ve kterém se tak děje. V prvním zkoumaném období byl zvýšený příliv nelegálních imigrantů způsobený chybějící politikou, která by s fenoménem nelegální migrace účinně bojovala.

Pro Itálii bylo klíčové zajistit spolupráci s Libyí, jejíž území se stalo tranzitním bodem pro africké imigranty na cestě k italským břehům. Vybraná strategie sledovala úzce bilaterální spolupráci, která byla částečně důsledkem neúspěšných jednání o fenoménu nelegální imigrace ve Středomoří v rámci Evropské unie a částečně důsledkem

¹⁰⁶ Varvelli, L'Italia verso un nuovo ruolo in Libia, str. 4.

¹⁰⁷ Oliari, Incontro tra il libico Ali Zeidan ed Enrico Letta, 4. 7. 2013.

¹⁰⁸ Enav: 1 mln euro da Libia per la formazione di 140 controllori volo, Camera commercio italo-libica, News mercati, 6. 9. 2012, dostupné na: <http://www.cameraitalolibica.it/it/archivio-news/archivio-news-italo-libiche/551-enav-1-mln-euro-da-libia-per-la-formazione-di-140-controllori-volo>, 12. 12. 2012.

nadstandardních vztahů navázaných mezi tehdejšími premiérem Silviem Berlusconiem a libyjským vůdcem Muammarem Kaddáfím.

Cílem italské strategie bylo ustanovení dohody o omezení nelegální imigrace, přičemž jako prostředky byly zvoleny společné námořní hlídky ve Středoziemním moři odhalující nelegální migrační trasy, dále vyvinutí efektivního systému střežení libyjských hranic a spolupráce v repatriaci imigrantů. Zvolená strategie se ukázala jako účinná, v následujících letech (2009 a 2010) se podařilo snížit počet nelegálních imigrantů vyložených na italských březích o více jak dvě třetiny.

Ve druhém zkoumaném období byla příčinou nárůstu nelegální imigrace vážná humanitární krize vyvolaná nepokoji v Severní Africe. Počet uprchlíků a nelegálních imigrantů se ještě zvýšil, když vypukly nepokoje v Libyi. Cílem italské politiky byla především snaha o stabilizaci situace v zemi, která by umožnila opětovnou spolupráci v boji proti nelegální imigraci. Vybraná strategie na rozdíl od předešlého období sledovala více multilaterální spolupráci v rámci Evropské unie a dalších organizací podílejících se na stabilizaci libyjské vnitropolitické situace. V rámci Evropské unie se Itálii konečně podařilo upozornit na problém nelegální imigrace ve Středoziemním moři. Výsledkem této aktivity byla společná operace Hermes 2011, která měla čelit nárůstu imigrantů ve spojitosti s nepokoji v Severní Africe.

V oblasti bilaterálních vztahů se situace pohybovala především v rovině deklarací ohledně budoucí spolupráce. Tato situace byla dána jak krizovou situací v Libyi, která bránila aktivní spolupráci, tak italským přátelstvím vůči starému režimu, na který nová vláda nechtěla navazovat.

Pro posouzení účinnosti zvolené strategie je v případě druhého zkoumaného období zatím brzy. Vzhledem k opětovnému nárůstu počtu nelegálních imigrantů vyložených u italských břehů v průběhu roku 2013, (který následoval po relativně klidném roce 2012) zatím nelze italskou strategii považovat za příliš úspěšnou.

Ekonomická spolupráce

První zkoumané období ukázalo, že hlavní obavou Itálie ve vztahu k ekonomické spolupráci s Libyí byla ztráta privilegovaného postavení v důsledku nové mezinárodní konkurence. To samé platilo i pro druhé zkoumané období, kde se ovšem

ukázala být mnohem větším problémem nestabilní vnitropolitická situace, vyvolaná občanskou válkou.

Během prvního období byla pro zachování a upevnění pozice Itálie na libyjském trhu zvolena strategie otevřeného přátelství vůči libyjskému režimu ve spojení s participací libyjských fondů v italských společnostech operujících v Libyi. Vybraná strategie byla výhradně bilaterální iniciativou, obohacenou o osobní vazby politických vůdců. Jako hlavní implementační prostředek posloužila nově uzavřená Smlouva o přátelství, partnerství a spolupráci, která předpokládala privilegovanou spolupráci obou zemí. Zvolená strategie se ukázala být účinnou. Itálie zůstala i nadále libyjským privilegovaným partnerem, což se projevilo v obchodních vazbách obou zemí.

Ve druhém zkoumaném období bylo nutné reagovat na dva nově vzniklé problémy. První se týkal nestability země, která ohrožovala italské ekonomické zájmy, a druhý, který vyplýval z úzkých vazeb Itálie na starý režim a komplikoval působení Itálie v nové Libyi. Zvolená strategie spočívala v aktivnější spolupráci prostřednictvím multilaterálních organizací a projektů, naopak bilaterální spolupráce byla oproti předchozímu období omezena na deklarovanou snahu o stabilizaci země a obnovení vzájemně výhodné ekonomické spolupráce. I pro tuto oblast platí, že pro posouzení úspěchu zvolené strategie je zatím příliš brzy. Jistý úspěch prozatím zaznamenal pouze těžbařský sektor a s ním spojená italská společnost Eni, která se během roku 2012 dokázala vrátit na objem těžby z předkrizového období.

Závěr

Hlavní výzkumnou otázkou této bakalářské práce bylo: „Zda a jak se změnila italská politika vůči Libyi po pádu Muammara Kaddáfího?“

Výzkumná otázka byla zodpovězená za pomoci metody komparace, která srovnávala tvorbu italské zahraniční politiky ve dvou oblastech, ekonomické spolupráci a boji proti nelegální imigraci v období před a po pádu režimu Muammara Kaddáfího v Libyi. Pro určení procesu, jakým byla italská politika vůči Libyi formována, sloužily jednotlivé kategorie rozhodovacího procesu (decision making) formulované v rámci teorie *Foreign Policy analysis*. Přínosem této teorie byla možnost jasně zformulovat pozici italské politiky vůči Libyi v jednotlivých zkoumaných oblastech a obdobích. Tak teorie *Foreign Policy analysis* přispěla k úspěšnému provedení zamýšlené komparace. Nevýhodou použité teorie byla obecná povaha jednotlivých kategorií, které v některých případech nebyly schopny reflektovat složitost situace, ve které se italská politika vůči Libyi nacházela, což se projevilo především ve druhé části výzkumu.

Komparace analýzy italské politiky ve dvou oblastech, ekonomické spolupráci a boji proti nelegální imigraci, ukázala, že se italská politika vůči Libyi po pádu Muammara Kaddáfího změnila. Zatímco první zkoumané období bylo charakteristické naplňováním zahraničně-politických cílů výhradně bilaterálními prostředky, během druhého zkoumaného období Itálie dosahovala svých cílů především za pomoci působení v mezinárodních organizacích, tedy pomocí multilaterální diplomacie.

Příčinou byla odlišná situace a odlišná povaha problémů, se kterými se italská politika v případě Libye v jednotlivých obdobích potýkala. Během prvního období se ukázal jako určující nadstandardní vztah, který se vyvinul mezi Itálií a Libyí, na základě přátelství jejich politických špiček. Tento vztah umožnil Itálii přímo ovlivňovat naplňování jejich zahraničně-politických cílů prostřednictvím bilaterálních jednání a smluv. Tato spolupráce se ukázala být velmi účinnou, a to jak v oblasti potlačování nelegální imigrace, tak v případě prosazování italských ekonomických zájmů. Arabské jaro a s ním spojená vlna revolucí zastihla Itálii nepřipravenou, zvláště pak v případě Libye, což se projevilo v nekonzistentní pozici, kterou Itálie během libyjské krize zaujala.

Přátelství s Kaddáfim, které se Itálii tolik vyplatilo během prvního zkoumaného období, jí naopak zkomplikovalo postavení v Libyi během období druhého. Nová libyjská vláda nehodlala navazovat na politiku svrženého režimu, což se mimo jiné projevilo i u vztahů s Itálií. Itálie tedy zvolila strategii větší aktivity v rámci mezinárodních organizací, která měla vyvážit méně progresivní spolupráci bilaterální.

Použitá literatura:

Oficiální dokumenty:

Accordo tra il governo della Repubblica Italiana e la Grande Giamahiria Araba Libica Popolare Socilaista per la collaborazione nella lotta al terrorismo, alla criminalità organizzata, al traffico illegale di stupefacenti e di sostanze psicotrope ed all'immigrazione clandestina, Roma, 13.12.2000, dostupné na: http://www.asgi.it/public/parser_download/save/accordo.italia.libia.2000.pdf, 1.12.2013.

La Costituzione della Repubblica Italiana, Principi fondamentali, Governo italiano, Presidenza del consiglio dei ministri, online dostupné na: <http://www.governo.it/Governo/Costituzione/principi.html>, 9.10.2013.

NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) č. 1168/2011 ze dne 25. října 2011, dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:304:0001:0017:CS:PDF>, 10. 12. 2013.

Protocollo di attuazione dell'Accordo di collaborazione fra Italia e Libia del (29) dicembre 2007, Tripoli, 4. 2. 2009.

Protocollo tra la Repubblica Italiana e la Gran Giamahiria Araba Libica Popolare Socilaista, Tripoli, 29. 12. 2007, dostupné na: http://www.meltingpot.org/IMG/pdf/PROTOCOLLO_BASE_ITALIA_LIBIA_2007.pdf, 1. 12. 2013.

Security Council, Resolution 1970 (2011), United nations, 26 February 2011, dostupné na: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/245/58/PDF/N1124558.pdf?OpenElement>, 6. 12. 2013.

Security Council, Resolution 1973 (2011), United nations, 17 March 2011, dostupné na: [http://daccess-dds-](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/245/58/PDF/N1124558.pdf?OpenElement)

ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/268/39/PDF/N1126839.pdf?OpenElement, 7. 12. 2013.

Trattato di amicizia, partenariato e cooperazione tra la Repubblica italiana e la Grande Giamahiria araba libica popolare socialista, Bengasi, 30. 8. 2008, dostupné na: http://www.interno.gov.it/mininterno/export/sites/default/it/assets/files/16/0769_trattato_libia_2.pdf, 1.12.2013.

Monografie:

CAMPANINI Massimo, TALBOT Valeria, VARVELLI Arturo, Mediterraneo e Medio Oriente, in: COLOMBO Alessandro, GRECO Ettore, La politica estera dell'Italia, edizione 2013, IAI/ISPI, Il Mulino 2013.

CARLSNAES Walter, Actors, structures, and foreign policy analysis, in: SMITH Steve, Foreign Policy, Theories – Actors – Cases, Oxford University Press 2008.

COLOMBO Alessandro, GRECO Ettore, La politica estera dell'Italia, edizione 2012, IAI/ISPI, Il Mulino 2012.

COLOMBO Alessandro, GRECO Ettore, La politica estera dell'Italia, edizione 2013, IAI/ISPI, Il Mulino 2013.

COLOMBO Alessandro, VARVELLI Arturo, L'Italia e la crisi libica, in: COLOMBO Alessandro, GRECO Ettore, La politica estera dell'Italia, edizione 2012, IAI/ISPI, Il Mulino 2012.

DI ERNESTO Fabrizio, Petrolio, cammelli e finanza. Cent 'anni di storia ed affari tra Italia e Libia, Fuoco, 2010.

DI PASCALE Alessia, NASCIMBENE Bruno, La politica dell'immigrazione, in: COLOMBO Alessandro, GRECO Ettore, La politica estera dell'Italia, edizione 2012, IAI/ISPI, Il Mulino 2012.

FRAPPI Carlo, VERDA Matteo, *Questione energetica e sicurezza degli approvvigionamenti*, in: COLOMBO Alessandro, GRECO Ettore, *La politica estera dell'Italia*, edizione 2012, IAI/ISPI, Il Mulino 2012.

HILL Christopher, *The Changing Politics of Foreign Policy*, Palgrave MacMillan, 2003.

VARVELLI Arturo, PELOSI Gerardo, *Dopo Gheddafi. Democrazia e petrolio nella nuova Libia*, Fazi editore, 2012.

Odborné články a studie:

BOTTIN Sara, *Le politiche migratorie nazionali e il caso Italia – Libia*, *Europae*, 6. 11. 2013, dostupné na: <http://www.rivistaeuropae.eu/esteri/esterni/le-politiche-migratorie-nazionali-e-il-caso-italia-libia/2/>, 10. 12. 2013.

CASSINA WOLFF Elisabetta, *La politica estera del governo Berlusconi in Italia: continuità o frattura?*, *Romansk Forum - XV Skandinaviske romanistkongress*, Nr. 16 – 2002/2, Oslo 12.-17. august 2002, str. 999, online dostupné na: <http://www.duo.uio.no/roman/Art/Rf-16-02-2/ita/Wolff.pdf>, 15.10.2013.

FORTE Stefania, MARRONE Alessandro, *L'Italia e le missioni internazionali*, *Istituto Affari Internazionali*, settembre 2012, str. 34, online dostupné na: <http://www.iai.it/pdf/DocIAI/iai1205.pdf>, 20.9.2013.

IACOVINO Gabriele, *I rapporti bilaterali tra Italia e Libia alla luce del trattato di amicizia*, *Osservatorio di politica internazionale*, n. 8., Maggio 2010.

PERFETTI Francesco, *Mediterraneo e medio oriente nella politica estera italiana*, *Società Italiana per l'Organizzazione Internazionale (SIOI)*, dostupné na: <http://www.sioi.org/Sioi/FPerfetti3.pdf>, 3. 12. 2013.

VARVELLI Arturo, *Dentro la tenda: le relazioni italo-libiche al di là del folklore*, *ISPI Commentary*, 3 settembre 2010.

VARVELLI Arturo, Il petrolio libico tra incertezze politiche e nuova concorrenza internazionale, ISPI Analysis, n. 87, december 2011.

VARVELLI Arturo, L'Italia verso un nuovo ruolo in Libia, ISPI, Policy Brief n. 233, luglio 2013.

VARVELLI Arturo, L'Italia, la Libia e l'indebolimento del rapporto privilegiato, ISPI Policy Brief n. 97 – luglio 2008.

VARVELLI Arturo, Sponda sud: i colpevoli ritardi dell'Europa, ISPI Commentary, 2. febbraio 2011.

Internetové zdroje:

Business forum Italia-Libia -Terzi: sostegno a transizione e opportunità di crescita, Ministero degli affari esteri, Approfondimenti, 11. 1. 2013, dostupné na: http://www.esteri.it/MAE/IT/Sala_Stampa/ArchivioNotizie/Approfondimenti/2013/01/20130111_foumitlibia.htm?LANG=IT, 12. 12. 2013.

CAMPITELLI Emanuela, Strategie di contrasto all'immigrazione clandestina via mare, Ministero dell'Interno, Dipartimento di Pubblica Sicurezza, Scuola Superiore di Polizia, 95° Corso di Formazione per Commissari della Polizia di Stato, Dicembre 2006, str. 18, dostupné na: <http://www.altrodiritto.unifi.it/frontier/asilo/campitel.pdf>, 28.11.2013.

Con il patrocinio all'Associazione progetto Italia-Libia la Camera conferma il suo impegno per la ricostruzione della nuova Libia, Camera commercio italo-libica, News vita camera, 25.10. 2012, dostupné na: <http://www.cameraitalolibica.it/it/archivio-news/news-vita-camera/573-con-il-patrocinio-all-associazione-progetto-italia-libia-la-camera-conferma-il-suo-impegno-per-la-ricostruzione-della-nuova-libia>, 12. 12. 2013.

COSENTINO Raffaella, Migranti, i "costi "disumani" per respingerli e trattarli male, La Repubblica, 01 giugno 2013, dostupné na:

http://www.repubblica.it/solidarieta/immigrazione/2013/06/01/news/migranti_i_costi_di_sumani_per_respingerli_e_trattarli_male-60120694/, 9.11.2013.

Enav: 1 mln euro da Libia per la formazione di 140 controllori volo, Camera commercio italo-libica, News mercati, 6. 9. 2012, dostupné na: <http://www.cameraitalolibica.it/it/archivio-news/archivio-news-italo-libiche/551-enav-1-mln-euro-da-libia-per-la-formazione-di-140-controllori-volo>, 12. 12. 2012.

Eni e Libyan National Oil Corporation firmano accordo strategico per lo sviluppo di progetti congiunti nella produzione di gas e petrolio in Libia, Eni, Comunicati Stampa e Note Stampa, 16. 10. 2007, dostupné na: http://www.eni.com/it_IT/media/comunicati-stampa/2007/10/eni-libyan-national-oil-16-10-07.shtml, 3. 12. 2013.

FASANO Giusi, Il Colonnello: porto la guerra in Italia L' ultimo figlio ucciso dalle bombe Nato, Corriere della Sera, 1. 5. 2011, str. 2-3, dostupné na: http://archivistorico.corriere.it/2011/maggio/01/Colonnello_porto_guerra_Italia_ultimo_co_8_110501015.shtml, 8. 12. 2013.

FOCUS-LIBIA: L'Italia lavora al riconoscimento internazionale del CNT, Ministero degli affari esteri, 19. 4. 2011, dostupné na: http://www.esteri.it/MAE/IT/Sala_Stampa/ArchivioNotizie/Approfondimenti/2011/04/20110419_Italia_CNT.htm, 8. 12. 2013.

FRATTINI Franco, Sulla Libia l'Europa non deve interferire, interview pro Tg 24 Sky, 21. 2. 2011, dostupné na: http://tg24.sky.it/tg24/politica/2011/02/21/franco_frattini_libia_immigrati_immigrazione_e_petrolio_divisioni_gheddafi.html, 4. 12. 2013.

Gli affari della Libia in Italia, I soldi libici investiti in aziende italiane, da Unicredit a Fiat a Mediobanca, Il Post, 22 febbraio 2011, dostupné na: <http://www.ilpost.it/2011/02/22/gli-affari-della-libia-in-italia/>, 9.11.2013.

HOOPER John, The Gaddafi-Berlusconi connection, The Guardian, 4. 9. 2009, dostupné na: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2009/sep/04/gaddafi-berlusconi-business>, 2. 12. 2013.

Italia-Libia: Terzi a Tripoli - Grandissima amicizia, stabilità e sicurezza priorità, Ministero degli Affari Esteri, Approfondimenti, 6. 11. 2012, dostupné na: http://www.esteri.it/MAE/IT/Sala_Stampa/ArchivioNotizie/Approfondimenti/2012/11/20121106_ItaliaLibia.htm, 13. 12. 2013.

La politica estera italiana a 150 anni dall'unità: continuità, riforme e nuove sfide, Rapporto introduttivo dell'Edizione 2011 dell'Annuario La politica estera dell'Italia, IAI/ISPI, Il Mulino, Bologna, online dostupné na: http://www.ispionline.it/it/documents/Rapporto_Definitivo101111.pdf, 25.7.2013.

Le relazioni economiche tra l'Italia e il Mediterraneo, SRM - MED, Rapporto Annuale 2011 – Sintesi per la stampa, dostupné na: <http://www.group.intesasanpaolo.com/scriptIsir0/si09/contentData/view/link?id=CNT-04-000000008532C>, 8.11.2013.

Libia, la repressione fa più di 100 morti, Berlusconi: "Non disturbo Gheddafi", La Repubblica, 19. 2. 2011, dostupné na: http://www.repubblica.it/esteri/2011/02/19/news/libia_hrw-12640156/, 4. 12. 2013.

MARONI Roberto, La prossima settimana si costituirà un'unità di coordinamento italo-libica per il pattugliamento congiunto, Ministero dell'interno, 4. 2. 2009, dostupné na: http://www.interno.gov.it/mininterno/export/sites/default/it/sezioni/sala_stampa/notizie/rapporti_internazionali/0542_2009_02_04_firmato_a_tripoli_protocollo_imm_cland.html_1706701255.html, 1. 12. 2013.

NAPOLITANO Giorgio, Intervento del Presidente Napolitano al Teatro Regio, Presidenza della Repubblica, Torino, 18. 3. 2011, dostupné na: <http://www.quirinale.it/elementi/Continua.aspx?tipo=Discorso&key=2129>, 7. 12. 2013.

OLIARI Enrico, Incontro tra il libico Ali Zeidan ed Enrico Letta, per stabilizzare e ricostruire la Libia, Notizie geopolitiche, 4. 7. 2013, dostupné na: <http://www.notiziegeopolitiche.net/?p=30665>, 10. 12. 2013.

PICCOLILLO Virginia, La Caritas: aumentano i clandestini. Il Viminale: no, sbarchi calati del 90%, Corriere della Sera, 10 agosto 2010, str. 22, dostupné na: http://archiviostorico.corriere.it/2010/agosto/10/Caritas_aumentano_clandestini_Viminale_sbarchi_co_8_100810017.shtml, 8. 12. 2013.

Posizione occupata dall'Italia come fornitore e cliente della Libia e relativa quota di mercato Ministero dello sviluppo economico, Osservatorio economico Africa, Libia, fonte: elaborazioni Osservatorio economico s udati FMI-DOTS, gennaio 2012, dostupné na:

http://www.mincomes.it/osservatorio_economico/africa/indicatori%20libia%2020_02_2012.pdf, 3. 12. 2013.

Prevenzione e accertamento di reati e contrasto alla criminalità organizzata e all'immigrazione clandestina - D.L. 151/2008 - A.C. 1857 - Seconda edizione, Articolo 3, Servizio Studi –

Dipartimento istituzioni, Camera dei deputati, XVI Legislatura, Progetti di legge, Numero: 73, 05/11/2008, dostupné na: http://documenti.camera.it/leg16/dossier/Testi/D08151.htm#_ftn28, 20.11.2013.

Processo verbale della riunione tra il ministro dell'interno della Repubblica italiana ed il ministro dell'interno della Libia, Tripoli, 3. 4. 2012, dostupné na: <http://www.stranieriinitalia.it/images/accordolibia18giu2012.pdf>, 10. 12. 2013.

Security Council authorizes 'all necessary measures' to protect civilians in Libya, United nations News centre, United nations, 17. 3. 2011, dostupné na: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=37808&Cr=libya&Cr1=#.Uqlyp8TuIYN>, 7. 12. 2013.

Společná operace Hermes brání nelegální migraci, MZV ČR, 20. 3. 2011, dostupné na: http://www.mzv.cz/representation_brussels/cz/udalosti_a_media/spolecna_operace_hermes_brani_nelegalni.html, 10. 12. 2013.

Update on central mediterranean route, General characteristics, Frontex, dostupné na: <http://www.frontex.europa.eu/news/update-on-central-mediterranean-route-5wQPyW>, 9.11.2013.

Update on central mediterranean route, Illegal border crossings on the Central Mediterranean route (including Puglia and Calabria) in numbers, Frontex, dostupné na: <http://www.frontex.europa.eu/news/update-on-central-mediterranean-route-5wQPyW>, 9.11.2013.